

3 | Regimul valutar în economia de tranziție

3.1. Tranziția la economia de piață - locul relațiilor financiar-valutare internaționale

Reformele economice din țările central și est-europene, lansate la începutul anului 1990, nu au reprezentat un scop în sine, ci o necesitate impusă de falimentul regimului politic comunist și de adâncirea crizei economice în aceste țări, precum și a crizei colaborării economice bi și multilaterale în cadrul organizației CAER. Reforma mecanismului economic urmărea, de asemenea, consolidarea procesului de democratizare politică, inițiat la finele anului 1989, propunându-și crearea premiselor exercitării depline a drepturilor și libertăților economice ale individului.

În momentul lansării acestor reforme, nimeni nu a evaluat corect cât de dificilă și complexă avea să se dovedească această transformare. Au avut loc dezbateri între economiști cu privire la cea mai potrivită strategie de reformă care să fie aplicată în țările post-comuniste. Procesul tranziției a reprezentat un proces puternic conflictual, de mai lungă durată decât se estimase inițial și costisitor din punct de vedere economic și social, dar și imprevizibil ca derulare.

Principala prioritate a acestor țări a fost relansarea creșterii economice, ca proces durabil și cu reale câștiguri economice.

Experiența pe care au traversat-o și încă o traversează statele est-europene a fost singulară, întrucât nici teoria și nici practica vieții economice nu au fost pregătite pentru a oferi soluții gravelor probleme cu care se confruntau aceste țări. Cu toate acestea, unele elemente de reper cu privire la modul de aplicare a unor reforme economice au fost găsite în procesul de tranziție prin care au trecut, începând cu deceniul opt și chiar mai înainte, statele latino-americane.

Guvernele fostelor țări socialiste care urmau să realizeze tranziția economiilor lor la o economie de piață au înfăptuit mai întâi activități legate de crearea unui nou sistem de legi, reguli și norme, cum au fost:

- *stabilirea cadrului legal al infrastructurii pentru sectorul particular*: legea contractelor, legea muncii, reglementări privind mediul ambiant și sănătatea etc.;
- *stabilirea sistemului de impozitare a sectorului particular*: definirea principiilor contabile în vederea impozitării; înființarea unor servicii de colectare a impozitelor din sectorul particular;
- *definirea noului sector financiar*: definirea registrelor de contabilitate în vederea raportării rezultatelor la bănci și investitori, înființarea unui sistem bancar;
- *stabilirea unor reguli în baza cărora societățile particulare (persoane juridice) și persoanele fizice puteau să dobândească și să vândă valută*; stabilirea regulilor în domeniul valutar și pentru întreprinderile neprivatizate încă.

Elementele reformei economice din țările central și est europene au fost grupate în patru categorii¹:

- ❑ **stabilizare macroeconomică**: politica fiscală și de credit; rezolvarea dezechilibrelor interne și externe;
- ❑ **prețul și reforma pieței**: liberalizarea prețurilor; liberalizarea comerțului; realizarea unor factori competitivi pe piață;
- ❑ **restructurarea și reforma întreprinderilor**: dezvoltarea sectorului de stat; stabilirea și clarificarea drepturilor asupra proprietății; restructurarea micro și macroeconomică;
- ❑ **reforma instituțională**: redefinirea rolului statului; reforma instituțiilor guvernamentale (administrarea impozitelor, controlul cheltuielilor, controlul monetar).

Țările central europene au depășit, în general, conul de umbră generat de primii ani de tranziție. În cazul unora dintre ele, acest fenomen a fost atribuit unei mari ordini fiscale și bugetare. În cazul altora, o bună parte din creștere s-a datorat sprijinului extern, în condițiile în care fundamentele economice nu au constituit un motiv de optimism pe termen lung.

Anul 1999 a marcat în economia mondială realizarea unor performanțe superioare atât celor din anii anteriori, cât și față de prognozele de la începutul anului. Țările în tranziție au înregistrat, pe ansamblu, o creștere a PIB-ului în anul 1999, dar în ritmuri foarte lente, inferioare celor înregistrate de celelalte grupe de țări.

În Tabelul nr. 1 sunt prezentați indicatorii fundamentali din țările europene în tranziție la economia de piață pentru perioada 1990-1999.

¹ Clague Christopher, Gordon C. Rauser *The emergence of market economies in Eastern Europe*, 1992, Maple Vail, New York, p. 32.

Tabel cu principalii indicatori macroeconomici ai țărilor din Centrul și Estul Europei în perioada 1990-1999

Tabelul nr. 1

		Bulgaria	Cehia	Croația	Polonia	România	Federația Rusă	Slovacia	Slovenia	Ungaria
PIB real (variație față de anul anterior) %	1990	-9.1	-1.2	-6.9	-11.6	-5.6	-2.0	-2.5	-4.7	-3.5
	1991	-11.7	-14.2	-20.0	-7.6	-12.9	-13.0	-14.5	-8.1	-11.9
	1992	-7.3	-6.4	-11.0	2.6	-8.8	-14.5	-7.0	-5.4	-3.0
	1993	-1.5	0.6	-8.0	3.8	1.5	-8.7	-3.7	2.8	-0.6
	1994	1.8	2.7	5.9	5.2	3.9	-12.6	4.9	5.3	2.9
	1995	2.9	6.4	6.8	7.0	7.1	-4.1	6.8	4.1	1.5
	1996	-10.1	4.8	6.0	6.1	3.9	-3.4	6.6	3.5	1.3
	1997	-7.0	-1.0	6.5	6.9	-6.9	0.9	6.5	4.6	4.6
	1998	1) 3.5	-2.2	2.7	4.8	-5.4	-4.9	4.4	3.9	5.0
	1999	2.4	-0.2	-0.3	4.1	-3.2	3.2	1.9	4.9	4.5
Producție industrială (variație față de anul anterior) %	1990	-12.6	-3.6	-11.0	-24.2	-23.7	-0.1	-4.0	-10.5	-9.2
	1991	-23.3	-21.6	-29.0	-11.9	-22.8	-8.0	-17.8	-12.4	-18.3
	1992	-22.2	-7.9	-15.0	3.9	-21.9	-18.2	-13.9	-13.1	-9.8
	1993	-10.0	-5.3	-6.0	6.3	1.3	-14.2	-13.5	-2.8	4.0
	1994	8.5	2.1	-2.6	12.1	3.3	-20.9	6.4	6.4	9.6
	1995	4.6	8.7	0.3	9.7	9.4	-2.9	8.3	2.0	4.6
	1996	-3.3	2.0	3.1	9.0	6.3	-4.0	2.5	1.0	3.4
	1997	-7.0	4.5	6.8	11.5	-7.2	2.0	2.7	1.0	11.1
	1998	-9.4	1.6	3.7	3.5	-17.0	-5.2	4.6	3.7	12.6
	1999	10.5	-3.1	-1.4	4.4	-8.0	8.1	4.2	-0.5	10.4
Număr personal în industrie (variație față de anul anterior) %	1990	-6.2	-3.1	...	-11.0	1.2	-2.1	-3.3	-4.9	-9.1
	1991	-18.8	-18.5	...	-8.3	-5.3	-2.6	-7.8	-10.5	-11.0
	1992	-15.1	-12.0	...	-8.6	-10.9	-4.0	-15.8	-10.1	-16.4
	1993	-11.8	-6.2	-4.4	-4.6	-7.0	-3.3	-8.3	-8.5	-14.6
	1994	-8.8	-5.3	-4.2	-3.4	-5.3	-10.6	-1.8	-4.8	-7.4
	1995	-6.9	0.6	-3.3	1.0	-8.4	-7.5	4.1	-4.3	-5.4
	1996	-10.9	-0.8	-1.4	-1.3	-1.1	-5.2	0.0	-7.5	-7.0
	1997	-20.1	-4.3	-1.7	1.4	-5.5	-8.6	-2.0	-1.3	-0.7
	1998	-28.2	-3.3	-3.4	1.9	-7.0	-3.9	-4.1	-1.7	1.6
	1999	-6.2	-5.2	-3.7	-1.0	-12.0	-3.3	-2.9	-1.9	0.8
Rata șomajului %	1990	1.5	0.8	9.3	6.3	...	0.0	1.6	4.7	1.9
	1991	11.1	4.1	14.9	11.8	3.0	0.1	11.8	10.1	7.5
	1992	15.3	2.6	15.2	13.6	8.2	4.8	10.4	13.4	12.7
	1993	16.4	3.5	16.9	16.4	10.4	5.7	14.4	15.4	12.6
	1994	12.8	3.2	17.3	16.0	10.9	7.5	14.8	14.2	10.9
	1995	11.1	2.9	17.6	14.9	9.5	8.8	13.1	14.5	10.9
	1996	12.5	3.5	15.9	13.2	6.6	9.9	12.8	14.4	10.7
	1997	13.7	5.2	17.6	10.3	8.9	11.2	12.5	14.8	10.4
	1998	16.0	9.4	20.8	13.0	11.5	12.3	19.2	13.0	9.6
	1999	16.0	9.4	20.8	13.0	11.5	12.3	19.2	13.0	9.6
Rata inflației măsurată prin prețurile de consum (medie anuală) %	1990	23.8	9.7	609.5	585.8	5.1	5.6	10.4	550.0	28.9
	1991	338.6	56.7	123.0	70.3	170.2	160.4	61.2	117.7	35.0
	1992	91.3	11.1	665.5	43.0	210.4	1 534.7	10.0	207.3	23.0
	1993	69.4	20.8	1 517.5	35.3	256.1	874.5	23.2	32.9	22.5
	1994	96.0	10.0	97.6	32.2	136.7	307.3	13.4	21.0	18.8
	1995	62.1	9.1	2.0	27.8	32.3	197.5	9.9	13.5	28.2
	1996	123.0	8.8	3.5	19.9	38.8	47.8	5.8	9.9	23.6
	1997	1 082.9	8.5	3.6	14.9	154.8	14.8	6.1	8.4	18.3
	1998	21.3	10.7	5.7	11.8	59.1	27.6	6.7	8.0	14.3
	1999	0.3	2.1	4.2	7.3	45.8	85.7	10.6	6.1	10.0
Prețurile producției industriale (variație față de anul anterior) %	1990	14.7	4.4	455.3	622.4	26.9	...	4.4	390.0	22.0
	1991	296.4	70.4	146.3	48.1	220.1	138.0	68.9	124.1	32.6
	1992	55.9	9.9	825.5	28.5	184.8	1 949.0	5.3	215.7	11.5
	1993	26.9	13.1	1 512.4	31.9	165.0	941.9	17.2	21.6	10.8
	1994	75.0	5.3	77.6	25.3	140.5	337.4	10.0	17.7	11.3
	1995	48.8	7.6	0.7	25.4	35.1	236.9	9.0	12.8	28.9
	1996	129.6	4.8	1.4	12.4	49.9	50.8	4.1	6.8	21.8
	1997	888.2	4.9	2.3	12.2	152.7	15.0	4.5	6.1	20.4
	1998	20.8	4.9	-1.2	7.3	33.2	7.1	3.2	6.0	11.3
	1999	3.3	1.0	2.6	5.7	42.2	59.1	3.6	2.1	5.1
Export mil.USD	1990	2 615.0	9 052.0	4 020.0	10 863.0	5 775.0	...	2 602.0	4 118.0	6 346.0
	1991	3 737.0	7 921.0	3 292.0	12 760.0	4 266.0	50 900.0	3 283.0	3 874.0	9 258.0
	1992	3 957.0	8 448.4	3 127.0	13 997.0	4 364.0	42 400.0	3 709.0	6 683.0	10 028.0
	1993	3 726.0	13 206.0	3 904.0	13 585.0	4 892.0	44 300.0	5 453.0	6 083.0	8 094.0
	1994	3 935.0	14 255.0	4 260.0	16 950.0	6 151.0	67 500.0	6 691.0	6 830.3	7 613.0
	1995	5 345.0	21 647.0	4 633.0	22 878.0	7 910.0	81 100.0	8 578.0	8 350.2	12 810.0
	1996	4 890.0	21 907.0	4 545.7	24 420.0	8 085.0	88 600.0	8 830.0	8 370.0	14 183.0
	1997	4 939.7	22 778.0	4 205.9	27 229.0	8 431.0	88 400.0	8 792.7	8 407.2	19 637.0
	1998	4 293.0	26358.0	4,604.5	30,122.0	8,300.0	73,900.0	10,666.8	9,095.7	20,749.0
	1999	3,967.2	26845.8	4,371.2	26347.0	8,503.0	74,700.0	10,197.4	8,608.5	21,842.0

		Bulgaria	Cehia	Croația	Polonia	România	Federația Rusă	Slovacia	Slovenia	Ungaria
Import ^{a)} mil.USD	1990	3 372.0	9 815.0	5 188.0	8 649.0	9 202.0	...	3 884.7	4 727.0	5 998.0
	1991	3 769.0	7 080.0	3 828.0	12 709.0	5 372.0	44 500.0	3 607.0	4 131.0	9 069.0
	1992	4 169.0	10 350.0	3 430.0	13 485.0	5 784.0	37 000.0	3 833.0	5 892.0	10 076.0
	1993	4 612.0	12 860.0	4 864.2	15 878.0	6 020.0	32 800.0	6 341.0	6 237.1	11 340.0
	1994	3 952.0	14 971.0	5 582.9	17 786.0	6 562.0	50 500.0	6 611.0	7 167.8	11 248.0
	1995	5 224.0	25 252.0	7 870.2	24 705.0	9 487.0	60 800.0	8 769.0	9 304.5	15 252.0
	1996	4 702.6	27716	8 197.0	32 574.0	10 555.0	68 800.0	11 122.0	9 251.7	16 828.0
	1997	4 559.3	27167	9 430.3	38 549.0	10 411.0	73 600.0	10 264.4	9 178.7	21 371.0
	1998	4,608.6	28,822	8,773.4	43,842.0	10,911.0	59,500.0	12,959.3	9,870.3	22,870.0
	1999	5.031.2	28906	7,671.8	40,727.0	9,595.1	39,400.0	11,300.5	9,765.2	24,020.0
M2 (variație față de anul anterior) %	1990	...	0.5	...	160.1	22.0	...	0.5	...	29.2
	1991	121.3	26.7	...	47.4	101.2	...	26.8	...	29.4
	1992	51.9	20.7	...	57.5	79.6	568.1	4.7	128,9*	27.3
	1993	39.6	19.8	...	36.0	141.0	409.4	19.1	63,2*	17.2
	1994	77.9	19.9	73,8**	38.2	138.1	200.0	19.1	43,3*	13.4
	1995	39.6	19.8	40,4**	34.9	71.6	125.8	21.2	28,1*	18.4
	1996	117.8	9.2	49,1**	29.3	66.0	30.6	16.5	20,6*	21.2
	1997	359,3*	10.1	37,6**	29.1	104.9	29.8	8.9	24,3*	23.2
	1998	9,6*	5.2	12,3**	25.1	48.9	21.0	2.7	19,7*	15,7*
	1999	11.4	8.1	-1.1	19.3	45.0	57.2	11.3	13.1	15.9
Ponderea soldului bugetului de stat în PIB %	1990	-8.5	-0.2	...	3.1	0.3	...	-0.2	-0.3	0.4
	1991	-3.8	-2.1	...	-3.8	-1.9	-13.9	-3.8	2.6	-4.9
	1992	-5.8	-0.2	...	-6.0	-4.4	-5.5	-2.8	0.3	-6.7
	1993	-11.0	0.1	0.2	-2.8	-2.6	-9.9	-6.2	0.3	-5.6
	1994	-6.5	0.9	0.6	-2.7	-4.2	-11.4	-5.2	-0.2	-7.4
	1995	-6.6	0.5	-0.8	-2.6	-4.1	-5.5	-1.6	0.0	-2.4
	1996	-10.9	-0.1	-0.1	-2.5	-4.9	-8.1	-4.4	0.3	-1.9
	1997	-3.7	-1.0	-0.9	-1.3	-3.6	-7.3	-5.7	-1.1	-4.0
	1998	1.3	-1.6	0.9	-2.5	-3.1	-5.0	-2.7	-0.6	-5.4
	1999	-1.0	-1.6	-1.8	-2.0	-2.6	-1.6	-1.9	-0.7	-2.9
Sold balanță comercială mil. USD	1990	-757.0	-763.0	-1 168.0	2 214.0	-3 427.0	...	-1 282.7	-609.0	348.0
	1991	-32.0	841.0	-536.0	51.0	-1 106.0	6 400.0	-324.0	-257.0	189.0
	1992	-212.0	-1 901.6	-303.0	512.0	-1 420.0	5 400.0	-124.0	791.0	-48.0
	1993	-886.0	346.0	-960.2	-2 293.0	-1 128.0	11 500.0	-888.0	-154.1	-3 246.0
	1994	-17.0	-716.0	-1,322.9	- 836.0	-411.0	17 000.0	80.0	-337.5	-3 635.0
	1995	121.0	-3 605.0	-3 237.2	-1 827.0	-1 577.0	20 300.0	-191.0	-954.3	-2 442.0
	1996	187.4	-5 809.0	-3 651.3	-8 154.0	-2 470.0	26 900.0	-2 292.0	-881.7	-2 645.0
	1997	380.4	-4 389.0	-5 224.4	1)-11320.0	-1 980.0	14 800.0	-1 471.7	-771.5	-1 734.0
	1998	-315.6	-2 464	-4 168.9	-13 720	-2 611.0	14 400.0	-2 292.5	-774.6	-2 121.0
	1999	-1,064.0	-2060.2	-3300.6	-14380.0	-1,092.1	35,300.0	-1,103.1	-1,156.7	-2,178.0
Sold cont curent mil.USD	1990	-860.0	-338.0	1 053.0	716.0	-3 337.0	-2 500.0	-767.0	518.0	127.0
	1991	-77.0	1 143.0	-589.0	-1 359.0	-1 012.0	1 500.0	-786.0	129.0	267.0
	1992	-361.0	-305.1	823.0	-269.0	-1 564.0	-1 700.0	68.0	926.0	324.0
	1993	-1 098.0	-53.5	599.8	-2 329.0	-1 174.0	2 000.0	-697.6	192.0	-3 455.0
	1994	-24.8	-786.8	785.9	-944.0	-428.0	9 300.0	665.0	600.1	-3 911.0
	1995	-25.6	-362.3	-1 283.2	-2 299.0	-1 774.0	7 900.0	391.0	-22.8	-2 480.0
	1996	81.8	-4292	-857.8	-8 505.0	-2 571.0	12 100.0	-1 941.0	39.0	-1 678.0
	1997	426.7	-3 211	-2 434.0	-4 312.0	-2 137.0	3 600.0	-1 347.0	36.7	-981.0
	1998	-251.1	-1,044	-1,553.8	-6,810.0	-3,010.0	2 400.0	-2,059.2	-3.8	-2,298.0
	1999	-659.1	-1058.2	-1468.5	-11569.0	-1288.0	25,000.0	-1,082.9	-581.4	-2,076.0
Investiții străine directe nete mil.USD	1990	89.0	- 18.0	311.0
	1991	55.9	298.0	37.0	1 459.0
	1992	41.5	982.9	-1.0	665.0	73.0	112.9	1 471.0
	1993	55.4	563.3	77.8	1 697.0	87.0	...	138.0	111.3	2 328.0
	1994	105.4	748.9	106.3	1 846.0	341.0	537.0	189.0	131.0	1 097.0
	1995	98.4	2 525.6	95.7	3 617.0	417.0	1 659.0	172.0	170.5	4 410.0
	1996	134.4	1 387.9	513.1	4 445.0	263.0	1 708.0	233.0	177.7	1 987.0
	1997	506.5	1 275.2	231.2	3 041.0	1 224.0	3 640.0	69.9	295.3	1 653.0
	1998	401.4	2 485.0	763.1	6 164.0	2 040.0	...	373.5	154.4	1 453.0
	1999	765.5	4911.5	1,304.4	6,348.0	1,007.0	2,300.0	701.4	39.6	1,696.0
Datoria Externă Brută mil.USD	1990	10 890.0	4 400.0	...	48 900.0	230.0	61 100.0	2 004.0	1 900.0	21 270.0
	1991	12 301.1	...	2 978.0	48 300.0	1 143.0	67 000.0	2 700.0	2 470.0	22 658.0
	1992	13 857.7	7 100.0	2 736.0	48 200.0	2 479.0	78 200.0	2 800.0	1 741.0	21 438.0
	1993	13 889.4	8 500.0	2 431.3	48 700.0	3 357.0	83 700.0	3 600.0	1 873.0	24 560.0
	1994	11 411.4	10 700.0	2 771.0	42 174.0	4 596.8	93 600.0	4 300.0	2 258.0	28 521.0
	1995	10 229.2	16 500	3 111.3	43 886.0	5 482.1	103 800.0	5 800.0	2 970.0	31 655.0
	1996	9 595.6	20 800	4 397.2	40 661.0	7 208.9	108 000.0	7 800.0	4 010.0	27 646.0
	1997	9 756.5	21 400	6 123.1	38 495.7	8 584.3	132 700.0	9 900.0	4 176.0	23 747.0
	1998	10 071.7	24 046	7 895.3	42 761.0	9 081.3	140 800.0	11 800.0	4 959.0	26 747.0
	1999	9984.4	22863	9929.9	44000.0	8,435.5	153900.0	10518.0	5491.0	29279.0

		Bulgaria	Cehia	Croația	Polonia	România	Federația Rusă	Slovacia	Slovenia	Ungaria
Curs de schimb (medie anuală) monedă națională/ USD	1990	0.8	18.0	...	9 500.0	22.4	1.7	18.0	11.3	63.2
	1991	16.7	29.5	...	10 576.0	76.4	67.1	29.5	27.6	74.7
	1992	23.3	28.3	0.3	13 626.0	308.0	222.1	28.3	81.3	78.9
	1993	27.6	29.2	3.6	18 115.0	760.0	933.2	30.8	113.2	92.0
	1994	54.2	28.8	6.0	22 723.0	1 655.1	2 204.7	32.0	128.8	105.1
	1995	67.1	26.6	5.2	2) 2.42	2 033.3	4 561.7	29.7	118.5	125.7
	1996	177.9	27.1	5.4	2.70	3 082.6	5 124.3	30.7	135.4	152.6
	1997	1 681.9	31.7	6.2	3.28	7 176.9	5 785.0	33.6	159.7	186.8
	1998	1 760.4	32.3	6.4	3.48	8 875.5	3) 9.7	35.2	166.1	214.5
	1999	1.8	34.6	7.1	4.0	15332.9	24.6	41.4	181.8	237.3
Curs de schimb (sfârșitul perioadei) monedă națională/ USD	1990	7.0	28.0	...	9 500.0	34.7	1.7	28.0	10.7	61.4
	1991	21.8	27.8	...	10 957.0	189.0	169.0	27.8	56.7	75.6
	1992	24.5	28.9	0.8	15 767.0	460.0	415.0	28.9	98.7	83.9
	1993	32.7	29.9	6.6	21 344.0	1 276.0	1 247.0	33.2	131.8	100.7
	1994	66.0	28.0	5.6	24 732.0	1 767.0	3 550.0	31.3	126.5	110.7
	1995	70.7	26.6	5.3	2) 2.47	2 578.0	4 640.0	29.6	125.9	139.5
	1996	487.4	27.3	5.5	2.88	4 035.0	5 483.0	31.9	141.5	164.9
	1997	1 776.5	34.6	6.3	3.52	8 023.0	5 960.0	34.8	169.2	203.5
	1998	1,675.1	30.1	6.2	3.50	10,951.0	3) 20.7	36.9	161.2	219.0
	1999	1.9	36.0	7.6	4.15	18,255.0	27.0	42.3	196.8	252.5
Moneda națională		BGL	CZK	HRK	PLN	ROL	RUR	SKK	SIT	HUF

a) pentru Federația Rusă și Croația datele sunt în prețuri CIF; *) M3; **) M4; 1) date preliminare; 2) în 1995 s-a introdus zlotul nou, egal cu 10000 zloti vechi; 3) Din 1998 s-a introdus rubla nouă, egală cu 1000 ruble vechi.

Sursa: Banca Națională a României - Raport Anual pe 1999

Din analiza efectuată, a rezultat că, pentru țările în tranziție, anul 1994 a prezentat evoluții diverse în procesul de transformare sistemică, de reluare a creșterii economice și de scădere a inflației. Astfel, majoritatea statelor central-europene au înregistrat ritmuri pozitive de creștere economică, părând a indica o depășire a crizei prelungite. În contrast, republicile membre ale Comunității Statelor Independente au înregistrat, în marea lor majoritate, o continuare a deteriorării performanțelor economice, care la rândul ei a afectat sprijinul popular pentru reformă.

Experții CEE/ONU, în raportul lor anual consacrat analizei evoluțiilor din economiile țărilor central și est-europene², au evidențiat trei tendințe majore care atestau îmbunătățirea situației economice generale în țările menționate: creșterea cvasigenerală a producției și a PIB-ului, reducerea ratelor anuale ale inflației, îmbunătățirea sensibilă a situației balanțelor comerciale și a conturilor curente.

Se cuvine, de asemenea, evidențiat faptul că performanțele cele mai bune au fost obținute de acele țări care au adoptat și aplicat cu fermitate măsurile de macrostabilizare cu caracter restrictiv și au susținut aceste măsuri prin accelerarea înlăptuirii reformelor instituționale.

În anul 1995, situația de ansamblu a țărilor cu economie în tranziție s-a ameliorat considerabil. În majoritatea țărilor din acest grup, creșterea economică a fost mai accelerată decât în anul 1994, inflația mai scăzută, fluxurile comerciale externe mai intense, iar rata șomajului mai scăzută.

Evoluțiile din anul respectiv au confirmat faptul că performanțe îmbunătățite s-au obținut pe măsură ce a avansat transformarea sistemică și s-a refăcut economia reală.

Din analiza evoluției conjuncturale³ a economiilor țărilor est-europene în anul 1995, s-au reliefat următoarele tendințe comune: creșterea economică a avut o tendință continuu ascendentă, rata inflației s-a înscris pe o curbă descrescătoare, rata șomajului s-a stabilizat înregistrând în unele țări reduceri ușoare etc.

Anul 1996 a arătat că asigurarea durabilității creșterii economice în țările menționate a depins de coerența și consecvența politicilor macroeconomice. În acest an, unele din țările analizate s-au confruntat cu probleme atât de natură externă (reducerea cererii pe piețele europene care a

² *Economic Bulletin for Europe*, vol. 46/1994, CEE/ONU, noiembrie 1994.

³ IEM *Conjunctura economiei mondiale*, București 1995, p. 46.

încetinit creșterea economică în Cehia sau Polonia), cât și de natură internă, lucru ce a împiedicat realizarea în totalitate a programelor și obiectivelor propuse.

Analiza principalilor indicatori conjuncturali⁴ în anul 1996 a indicat următoarele tendințe:

- ❖ o diferențiere⁵ a sporului mediu de creștere economică pentru țările central și est europene (exemplificăm: Cehia – 5,1 la sută, Slovacia – 6,0 la sută, în Bulgaria o scădere de 8 – 10%⁶ față de anul 1995);
- ❖ evoluția ratei inflației în majoritatea țărilor analizate a reflectat dificultatea reducerii inflației pentru unele țări. În anul 1996, au acționat următoarele tipuri de presiuni inflaționiste: creșterea anumitor categorii de prețuri (în Polonia prețurile produselor alimentare, în Ungaria, Slovacia prețurile la energia electrică); devalorizarea monedei naționale (Bulgaria, Cehia); majorarea anumitor taxe (Ungaria – folosirea unor suprataxe temporare de import);
- ❖ creșterea volumului fluxurilor de investiții străine directe atrase;
- ❖ anul 1996 a fost anul discutării deschise a perspectivelor extinderii Uniunii Europene către Est.

Țările care au aplicat politici ferme și consecvente de stabilizare macroeconomică și de restructurare a economiilor au înregistrat în anul 1997 creșteri ale PIB-ului și rate moderate ale inflației. Pe de altă parte, țările în care reformele au fost mai ezitante și mai puțin susținute în ultimii ani s-au confruntat în anul 1997 cu numeroase tensiuni și probleme, întârzierea reformelor din considerente de ordin social conducând în ultimă instanță la scăderi cumulate ale producției după anul 1990, la agravarea atât a situației economice, cât și a problemelor sociale.

Anul 1997 a evidențiat faptul că echilibrul macroeconomic a fost fragil câtă vreme modificările instituționale au fost incomplete sau de suprafață. Relansarea creșterii economice, ca proces durabil și cu câștiguri economice, a fost o problemă prioritară în anul 1997. Acest lucru a presupus aprofundarea reformelor instituționale și structurale, însănătoșirea climatului economic, dar mai ales a celui moral din aceste țări.

Evoluțiile economice din anul 1998 au fost influențate în mai multe țări în tranziție și de schimbarea puterii politice (exemplificăm venirea la putere în Ungaria sau Cehia a unor formațiuni din opoziție, lucru ce a prefigurat modificări de politică economică).

Datorită măsurilor de restructurare a economiilor, în anul 1998, șomajul a prezentat o tendință generală de creștere, inflația a scăzut față de anul anterior, iar deficitul contului curent s-a agravat în majoritatea țărilor în tranziție.

Pentru însănătoșirea climatului economic, țările în tranziție au acționat și în direcția curățirii portofoliilor bancare, a punerii în funcțiune a instrumentelor de sancționare a activității de creditare neperformante, a întăririi supravegherii piețelor de capital, în sensul unei reglementări mai clare și mai ferme a acestora. Multe dintre reformele instituționale sau structurale au fost impulsionate și de exigențele pregătirii aderării la Uniunea Europeană. Pentru toate țările în tranziție asociate, dar în primul rând pentru cele care au început deja negocierile de la 31 martie 1998 (Ungaria, Cehia, Polonia, Slovenia), s-au exercitat presiuni în direcția grăbirii armonizării legislației, a reducerii inflației, a consolidării situației finanțelor publice etc.

⁴ IEM *Conjunctura economiei mondiale*, București 1997, p. 58.

⁵ *Economic Transition in Eastern Europe*, vol. 5, nr. 2/1996, Kopent – Datorg, Budapest.

⁶ CEE/ONU *Uneven economic performance and prospects in the ECE Region in 1996 – 1997*, decembrie 1996.

Principalele linii de forță ale strategiei de preaderare a Poloniei⁷ au fost:

- ▣ strategia macroeconomică: creșterea ratei economisirii cu 5 la sută din PIB în următorii cinci ani, reforma sistemului de protecție socială etc.;
- ▣ pregătirea pentru includerea în Uniunea Economică și Monetară: menținerea stabilității prețurilor;
- ▣ mobilizarea fluxurilor străine de capital și a economiilor interne pentru finanțarea investițiilor.

Trecând în revistă ansamblul de probleme puse de adâncirea reformelor economice în țările în tranziție și manifestate în anul 1998 și având în vedere datele statistice⁸, se constată conturarea următoarelor tendințe generale: menținerea unei creșteri economice moderate, tendința de creștere ușoară a ratelor inflației și de majorare sensibilă a ratelor șomajului, menținerea deficitelor înalte de cont curent, atragerea de fluxuri relativ reduse de investiții de capital străin.

În ceea ce privește anul 1999⁹, s-a putut observa o evoluție relativ lineară a principalilor indicatori macroeconomici. În anul 1999, principalul factor care a susținut activitatea economică a fost cererea internă de consum. Ritmul de creștere economică din țările din Europa Centrală și de Est a fost de 1.4 la sută, mai scăzut decât în anul precedent, producția industrială a fost puternic afectată, scăzând în țări ca Bulgaria, România, Croația etc. și crescând în alte țări mai avansate (Ungaria, Polonia).

În același timp, economiile acestor țări s-au confruntat în anul 1999 cu o serie de factori externi nefavorabili, cum ar fi: menținerea efectelor crizei financiare internaționale declanșate în 1997 în Asia și în 1998 în Rusia, extinderea acesteia în unele țări din America Latină; conflictul din Iugoslavia; creșterea prețului țițeiului etc. Factorii menționați au avut influență și asupra celorlalți indicatori macroeconomici, care au înregistrat evoluții mai puțin favorabile. Astfel, șomajul a prezentat o tendință generală de creștere, inflația a scăzut în majoritatea țărilor europene, dar s-a reinflamat în țările din spațiul sovietic, deficitul contului curent s-a redus în unele țări în tranziție, iar în altele s-a menținut în ritmuri ridicate.

Republica Cehă a înregistrat în 1994, pentru prima dată după anul 1990, o creștere a PIB-ului, de peste 3,0%¹⁰, de 4 la sută în anul 1995, 4,8 la sută în anul 1996, de -1 la sută în anul 1997 (datorită măsurilor de austeritate luate ca urmare a crizei valutare și a exploziei deficitului bugetar, ce a avut loc în luna mai 1997), urmând să stagneze în anul 1998 datorită evoluției incerte a cererii interne, devalorizării coroanei cehești și creșterii deficitului comercial la - 0,2 la sută în anul 1999. Rata inflației, măsurată prin prețuri la consumator, a fost cea mai scăzută din zonă, de numai 10 la sută pe an în anii 1994 și 1995, de 8,5 la sută în anii 1996-1997, 10,3 la sută în anul 1998 și respectiv de 2.1 la sută în anul 1999. Nivelul scăzut al inflației a fost atins în condițiile unei ocupări aproape depline a forței de muncă, rata șomajului situându-se la 3-3,5 procente în anii 1994-1997, în timp ce în anul 1998 aceasta a crescut la 7.5 procente, iar în 1999 s-a situat la 9.4 la sută.

Ca o concluzie, se poate afirma că, în ciuda crizei înregistrate în anul 1997, Republica Cehă a obținut succese reale în restructurarea sistemului bancar și privatizare, fiind acceptată ca viitor membru al Uniunii Europene. Potrivit Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare, la nouă indicatori ce definesc tranziția, Cehia se situa la nivelul Poloniei și puțin în urma Ungariei.

⁷ *Transition*, aprilie 1998, p. 26

⁸ *Central European Economic Review*, June 1998.

⁹ *Central European Economic Review*, March 2000.

¹⁰ IMF Survey, 31 martie 1995, p. 45.

Analizând riscul de țară pe baza datelor specifice tranziției, O.C.D.E. a apreciat că tranziția în Cehia a reușit, având o serie de elemente forte, dar și puncte slabe.

Aprecierile pozitive se refereau la situația politică stabilă, politica bugetară și fiscală restrictive ce au contribuit la stabilitatea financiară, reformele structurale care au stimulat investițiile străine, gradul de îndatorare slab etc.

Punctele negative erau legate de restructurarea industrială și privatizarea sectorului bancar, care erau insuficient de dezvoltate, presiunile consumului și investițiilor ținând de aprecierea coroanei cehești, precum și de creșterea deficitului comercial și al contului curent.

Pentru **Ungaria**, anul 1994 a semnat, de asemenea, reluarea creșterii economice (cu circa 2 procente)¹¹, după trei ani de scăderi consecutive. Confruntându-se la începutul anului 1995 cu dezechilibre, Ungaria a adoptat un ansamblu de măsuri de stabilizare, cunoscut sub numele de “pachetul de austeritate”. Acest lucru a condus la o creștere economică constantă și în anii următori, la reducerea substanțială a deficitului bugetar, precum și a deficitului balanței de plăți curente. Inflația măsurată prin prețuri la consumator a ajuns la aproximativ 19 la sută pe an în anul 1994, crescând apoi la 28.2 la sută pe an în 1995, pentru ca apoi să scadă la 23.6 la sută în 1996, la 18,5 la sută în 1997 și respectiv la 14,5 la sută în 1998 și 10.0 la sută în anul 1999. Fenomenele pozitive menționate au fost însoțite și de o diminuare a ratei șomajului, care s-a situat la circa 11 la sută din forța de muncă în 1994, la 10.9 la sută în 1995, situându-se în 1996 la 10,7 la sută, scăzând la 10.4 la sută în 1997,¹² 9.1 la sută în 1998 și respectiv 9.6 la sută în anul 1999.

Previțiunile efectuate asupra economiei ungare au arătat că, în această țară, creșterea economică urma să se bazeze pe dezvoltarea activității de export și pe continuarea pătrunderii în țară de noi fluxuri de capital. Pentru a stimula pătrunderile de capital străin în țară și pentru a se menține deprecierea lunară constantă a forintului cu 0,8 la sută, Banca Centrală a Ungariei și-a propus ca obiectiv de viitor scăderea ratelor dobânzilor.

În Ungaria, sistemul bancar a fost privatizat în mare parte prin participarea capitalului străin. Sistemul bancar ungar mai avea patru bănci cu capital de stat: Postbank, Hungarian Development Bank, Konzumbank și Foldfitel es Jelzalogbank (FHB). Privatizarea ultimei bănci (FHB) a avut loc în luna noiembrie 1999. Capitalul străin participa la capitalul social a 30 de bănci din cele 41 de bănci ale Ungariei.

Polonia a înregistrat în 1994 al treilea an de creștere consecutivă, după 1990, ritmul acestei creșteri majorându-se la peste 5 la sută, iar în anii următori ritmul creșterii economice înregistrat a fost de 6-7 la sută. În pofida acestei evoluții spectaculoase, economia era departe de a fi „supraîncălzită” (creșterea survenind după o scădere foarte abruptă), fapt care explică și coborârea în continuare a inflației, de la 32 de procente în anul 1994, la 27.8 la sută în 1995, la 19,9 la sută în 1996, la 14.9 la sută în 1997, până la 11,8 la sută în 1998 și 7.3 procente în anul 1999. Rata șomajului a înregistrat, la rândul său, o ușoară evoluție pozitivă, ajungând în 1994 la 16 procente din totalul forței de muncă, în scădere cu o jumătate de punct procentual față de anul precedent, la 14,9 la sută în 1995, la 13,6 la sută în 1996, până la 10,4 la sută în anul 1998 și crescând în anul 1999 la 13,0 procente. Ca și în cazul Ungariei, fundamentele economice par a oferi mai puține motive de satisfacție, chiar dacă deficitul bugetar, oscilând între 2,8; 2,6 și 2 la sută din PIB, sustenabil pe termen scurt și mediu, a fost în ultimii ani în scădere continuă¹³. Deficitul contului curent a fost compensat prin intrări de capital, fapt care a determinat zlotul să cunoască doar o

¹¹ Banca Națională a Ungariei *Raport anual 1994*.

¹² IMF Survey, 31 decembrie 1997.

¹³ *New Europe* nr. 276/2000.

ușoară depreciere în termeni nominali, rămânând însă constant în termeni reali¹⁴. Polonia a solicitat aderarea la OECD în luna noiembrie 1996.

Economia Poloniei a fost afectată de criza financiară din Rusia în mai mică măsură decât alte state europene datorită unei dependențe mai mari față de piețele occidentale decât față de cele din fosta URSS. Preocuparea actuală a Poloniei o constituie delimitarea imaginii ei de cea a Rusiei sau a altor țări est-europene¹⁵. Se speră ca o parte din investitorii străini care părăsesc Rusia să se orienteze spre Polonia.

În ceea ce privește prognoza pentru perioada următoare, Erste Bank Country Risk/Research¹⁶ aprecia că Polonia a înregistrat în anul 1999 o creștere a PIB-ului de 4,1 la sută și o inflație de 7,3 la sută. Șomajul a fost de 13,0 la sută din forța de muncă. Având în vedere condițiile în schimbare din economia mondială, guvernul a adoptat pentru anul 1999 un buget mai auster.

Slovacia, care până în anul 1993 a format o federație cu Republica Cehă, a cunoscut un start relativ bun al reformelor. Anul 1994 a fost primul an cu o creștere economică de circa 4,8 la sută, ajungând la 6,8 la sută în 1995, 6,9 la sută în 1996, apoi 6,5 la sută în 1997, 4,4 la sută în 1998 și respectiv 1,9 la sută în 1999. Inflația a coborât sub 14 procente pe an în 1994, apoi la 9,9 la sută în 1995, scăzând la 5,8 procente în 1996, pentru ca în perioada 1997-1998 să se mențină la 6,4 la sută pe an, iar în 1999 a crescut la un procent de 10,6. Cu toate aceste rezultate remarcabile, rata șomajului a crescut la aproape 15 la sută din totalul forței de muncă în anul 1994, fiind apoi de 13,1 la sută în 1995, 12,8 la sută în 1996 și respectiv 12 – 15 la sută din totalul forței de muncă în 1997 – 1998 și respectiv 19,2 la sută în anul 1999. Bugetul a prezentat în 1994 un deficit de circa 5,7 la sută din PIB, înregistrând apoi în 1995 un excedent de 3,6 la sută, în 1996 un deficit de 4,4 la sută, iar în perioada 1997 – 1998 acesta a crescut la 5 – 7 la sută, scăzând în anul 1999 la 1,9 la sută. Totuși, lipsa unor intrări de capital de magnitudinea celor din țările vecine a dus la deprecierea marginală a cursului de schimb, atât în termeni nominali, cât și reali¹⁷.

Moștenind tradiția unei politici prudente la nivel macroeconomic, un nivel scăzut al ratei inflației și o datorie externă modestă, dispunând de o forță de muncă calificată, ieftină și de o poziție geografică strategică, Slovacia s-a bucurat de perspective favorabile pe termen mediu.

Potrivit prognozelor făcute de COFACE¹⁸, situația Slovaciei a fost contradictorie în sensul că, pe de o parte, aceasta a obținut rezultate bune privind creșterea economică, iar pe de altă parte a înregistrat un deficit comercial și al contului curent.

Analiza riscului de țară în Slovacia a avut în vedere următoarele:

- *punctele pozitive*: politica bugetară și monetară restrictivă, creșterea economică susținută de producția industrială, ponderea sectorului privat de 65 la sută, gradul de îndatorare redus.
- *punctele negative*: structura economică este insuficient de diversificată și dependentă de exporturile de semifabricate, nesiguranța legată de menținerea controlului statului în economie, ceea ce a creat probleme investițiilor străine și modernizării economiei, climatul politic instabil.

Dintre republicile desprinse din fosta Federație Iugoslavă, **Slovenia** a avut cel mai rapid start, beneficiind și de un nivel relativ înalt al PIB-ului raportat la numărul de locuitori. Astfel,

¹⁴ Banca Națională a Poloniei *Raport Anual 1994*.

¹⁵ *Camera de Comerț și Industrie pentru Investitorii Străini (New Europe nr. 277/1998)*.

¹⁶ *Central European Economic Review*, march 2000.

¹⁷ Banca Națională a Slovaciei *Raport Anual 1998*.

¹⁸ *Le Moci* 1268 din 16 ianuarie 1997.

creșterea economică din 1994 s-a situat la circa 5 la sută, continuând tendința pozitivă începută cu un an mai devreme, ajungând la 4,1 la sută, 3,5 la sută, 4,6 la sută, 3,9 la sută pentru anii 1995 – 1998 și, respectiv, 4,9 la sută în 1999. Această creștere a fost determinată mai ales de creșterea cererii externe. Aceasta a permis o reducere a ratei șomajului la 14,2 procente din forța de muncă în anul 1994, urmând ca, apoi, procentul să fie de 14,5 în 1995 și 14,8 în 1997, 14,6 la sută în 1998 și, respectiv, 13,0 la sută în 1999. Concomitent cu coborârea inflației (exprimată prin prețuri la consumator) sub 20 la sută anual, până la 6,1 la sută în 1999, bugetul a continuat să rămână echilibrat, pentru ca în anul 1996 să înregistreze un excedent de 0,1 la sută din PIB, apoi în 1997 un deficit de 1,2 la sută, 0,7 la sută din PIB în anul 1998, deficit care s-a menținut și în anul 1999. Contul curent a prezentat un semnificativ surplus, în principal ca urmare a încasărilor din turism. Cursul de schimb nominal a cunoscut o ușoară depreciere, cursul real rămânând practic constant¹⁹.

Trebuie menționat, de asemenea, că Slovenia a devenit membru GATT în anul 1994 și membru al Organizației Mondiale a Comerțului în iulie 1995, iar în ianuarie 1996 a devenit membru CEFTA. În iunie 1996, această țară a semnat un Acord de Asociere cu Uniunea Europeană, lucru care a determinat creșterea concurenței în domeniul bancar.

Creșterea economică a **Bulgariei**, în 1994, s-a caracterizat prin:

- progrese lente în domeniul reformelor;
- ritm accelerat de creștere a inflației (rata inflației în anul 1994 a fost de 121 la sută);
- stagnarea producției interne și imposibilitatea realizării unei creșteri economice reale.

În acest context, cursul real de schimb a cunoscut chiar o ușoară apreciere, în condițiile în care cursul nominal s-a depreciat²⁰.

Anul 1995 a marcat un proces continuu de creștere economică atât în sectorul public, cât și în cel privat.

În anul 1996, principalul obstacol în redresarea economică a fost corupția. S-a ajuns, astfel, la concluzia că era necesară pătrunderea mai profundă a investițiilor străine de capital în țară. Deși programul economic pe anii 1996 – 1997, sprijinit de Fondul Monetar Internațional prin credite, a avut ca obiective principale creșterea PIB-ului, 2,5 la sută în anul 1997, reducerea inflației, realizarea unui sold pozitiv al balanței contului curent, Bulgaria a înregistrat o creștere economică nulă în 1997.

Anul 1998 a adus o revigorare a economiei Bulgariei. Această țară a început încă din anul 1997 să scadă rata anuală a inflației și să crească productivitatea muncii.

Pentru anul 1999, Bulgaria și-a propus ca obiective prioritare stabilizarea monedei naționale (leva) în raport cu dolarul american, scăderea ratei anuale a inflației (aceasta s-a redus de la 16,5 la sută în 1998 la 0,3 la sută în 1999), menținerea, în perioada 1999 – 2000, a deficitului bugetar la un nivel de 2 la sută din PIB. În acest fel, Bulgaria a prognozat ca rata de creștere economică să se situeze în jurul cifrei de 5 la sută până în anul 2001.

În Bulgaria s-a realizat un progres substanțial în liberalizarea comerțului și a regimului valutar. Bulgaria a devenit membru cu drepturi depline CEFTA și a solicitat aderarea la Uniunea Europeană.

Rusia a înregistrat progrese semnificative pe calea reformei, dar performanțele economice ale acestei țări au fost departe de a sugera o depășire a pantei descendente. Astfel, PIB-ul a scăzut după anul 1990, pentru patru ani consecutivi, cu circa 15 procente, fenomen ce a contrastat cu

¹⁹ IMF Survey, 31 martie 1998, p. 47.

²⁰ Banca Națională a Bulgariei *Raport Anual 1994*.

menținerea aproape neschimbată a ratei (oficiale) șomajului, la circa 2,3 la sută din forța de muncă. În aceste condiții, inflația s-a măsurat din nou printr-un număr cu trei cifre, chiar dacă nivelul atins, de 309 la sută, a reprezentat o îmbunătățire față de nivelul anului precedent, când fusese de 883 la sută. Deși nu au fost disponibile cifre oficiale privind deficitul bugetar, este probabil că acesta nu a putut fi redus cu mult sub cele 10 procente din PIB, cât înregistrase în anul precedent. O performanță mai bună a prezentat-o contul curent, cu un nivel relativ echilibrat, datorat în cea mai mare parte unei balanțe comerciale excedentare. Intrările de capital au fost nesemnificative față de necesitățile uriașe ale acestei țări, cursul de schimb s-a depreciat sensibil, atât în termeni nominali, cât și reali²¹.

Rusia, deși ruptă de celelalte părți ale fostei Uniuni Sovietice și suportând consecințele colapsului economic și politic al comunismului, a rămas o putere mondială, datorită, în primul rând, dimensiunilor sale, imenselor sale resurse naturale și puterii militare care a supraviețuit destrămării URSS.

Anul 1996 a fost pentru Rusia anul alegerilor prezidențiale. Din această cauză, unii analiști au considerat că acest an a fost un an pierdut pentru reformă, întrucât guvernul s-a concentrat asupra realegerii lui Boris Elțin. În acest fel, Rusia s-a confruntat cu o criză economică gravă, după cinci ani de reforme neconcludente. Șomajul a crescut de la 9,9 la sută în 1996 la 11,2 la sută în 1997, la 13,3 la sută în 1998 și a scăzut la 12,3 la sută în anul 1999.

În 1997, Rusia a înregistrat o ușoară creștere economică, dar se afla încă departe de nivelul din 1991. Institutul de Studii Economice Comparate de la Viena a publicat datele scăderii reale a PIB/locuitor pentru Rusia, calculat în dolari, la paritatea puterii de cumpărare. Modificările PIB/locuitor (an/an) au fost: 1991 -5,0 la sută; 1992 -14,5 la sută; 1993 -8,7 la sută; 1994 -12,7 la sută; 1995 -4,1 la sută; 1996 -4,6 la sută și 1997 +0,4 la sută. În condițiile generalizării crizei financiare care a explodat în luna august 1998, directorul general al Fondului Monetar Internațional a declarat că această instituție nu va acorda sprijin acestei țări decât dacă Rusia își va restabili moneda și bugetul și va adopta un comportament "civilizat" față de creditorii săi, în vederea reeșalonării datoriilor. În condiții de criză, Rusia s-a reorientat spre vechile ei tovarășe din fosta URSS - Ucraina, Belarus, Kazahstan etc. Haosul financiar din vara lui 1998 a avut consecințe manifestate prin dezvoltarea de mișcări centrifuge în domeniul comercial, interregional, fiscal și, posibil, monetar, aceste tendințe separatiste amplificându-se mult în ultima perioadă.

Restructurarea sistemului bancar și reformele fiscale au constituit priorități în programul guvernului pentru anul 1999, precum și în recente acorduri încheiate cu Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială.

Alegerile parlamentare și prezidențiale, programate pentru lunile decembrie 1999 și, respectiv, ianuarie 2000, au îngreunat tranziția economică și politică a Rusiei.

După cum se poate remarca din comparația prezentată, a existat și există încă o tendință de structurare a țărilor pe grupuri, în funcție de performanțele economice atinse. Pentru România, a fost și este important să nu piardă contactul cu grupul țărilor avansate, astfel încât interesul investitorilor străini pentru țara noastră să crească.

Realizarea activității de comerț exterior, precum și a activităților culturale, politice etc. pe plan internațional au solicitat organizarea și desfășurarea unei activități financiare și monetare internaționale de către un aparat specializat.

Participarea la activitatea financiar-monetară internațională a presupus adoptarea de decizii sub forma unor hotărâri de repartitie financiară și de credit sau al transferului de sume determinate de fluxurile economice, financiare și de credit.

Un rol central în ansamblul relațiilor monetare și financiare internaționale postbelice l-a avut Fondul Monetar Internațional. Principalele obiective prevăzute în Statutul Fondului Monetar

²¹ IMF Survey, 31 decembrie 1998.

Internațional sunt: promovarea cooperării monetare internaționale; stabilirea cursurilor de schimb, organizarea unui sistem internațional de plăți multilaterale și înlăturarea restricțiilor valutare, realizarea convertibilității monedelor naționale ale țărilor membre.

Statutul Fondului Monetar Internațional, modificat în anii 1969, 1978 și 1992, a grupat monedele statelor membre în trei categorii: convertibile (art. VIII), neconvertibile (art. XIV) și liber utilizabile (art. XXX). Prevederile art. XIV s-au aplicat țărilor care nu au îndeplinit condițiile trecerii la convertibilitate. A fost cazul tuturor țărilor din Europa Centrală și de Est. Sub supravegherea Fondului, aceste țări au menținut restricțiile privind plățile și transferurile pentru tranzacțiile internaționale curente. În momentul în care aceste țări au acceptat obligațiile ce decurgeau din art. VIII din Statut, nu au mai beneficiat de dreptul de a menține restricții valutare potrivit art. XIV.

La aniversarea a cincizeci de ani de la Conferința de la Bretton Woods, care a avut loc la Madrid în septembrie 1994, țările membre au făcut o retrospectivă a ceea ce a realizat Fondul în acești ani și ce urmau să facă în viitor.

Fostul director executiv al Fondului Monetar Internațional, Michel Camdessus, arăta, în ședința de închidere a conferinței, că principalele activități îndeplinite de Fondul Monetar Internațional în acea perioadă au fost: asistența financiară și tehnică, intervenția Fondului în cadrul sistemului monetar internațional etc.

Pentru viitor, Camdessus prevedea următoarele: creșterea rolului Fondului Monetar Internațional în promovarea unui sistem stabil al cursului de schimb și a unei stabilități monetare; liberalizarea restricțiilor contului de capital; adaptarea facilităților de finanțare ale Fondului la nevoile membrilor în noua lume a piețelor globale; creșterea rolului Drepturilor Speciale de Tragere; constituirea Drepturilor Speciale de Tragere sub forma principalului activ de rezervă al lumii; creșterea rolului de supraveghere al Fondului.

M. Guitian aprecia că „în prezent, țările cu economia în tranziție acordă introducerii convertibilității o importanță mai mare decât țările industriale în perioada postbelică, din cel puțin două considerente: durata (majoritatea și-au propus să treacă la convertibilitate într-o perioadă relativ scurtă de timp) și sfera de cuprindere (aceste țări au insistat mai puțin asupra distincției dintre tranzacții curente și cele de capital)”²².

Procesul de globalizare a piețelor de capital a determinat, de asemenea, organismele monetar-financiare internaționale să insiste tot mai mult asupra generalizării convertibilității.

3.2. Caracteristici ale regimului valutar din țările Europei Centrale și Răsăritene

Perioada „post 1989” s-a caracterizat prin promovarea reformelor în țările est-europene și angajarea pe această cale a republicilor din spațiul fost sovietic.

Politicile de reformă, elaborate cu asistența Fondului Monetar Internațional, s-au îndepărtat de aprobarea acestui for financiar internațional, dar sensul acestora - tranziția către economia de piață - a constituit în permanență obiectivul strategic major. Înfăptuirea reformelor în acest grup de țări a constat în: liberalizarea prețurilor, liberalizarea comerțului exterior, introducerea unor norme legale privind obținerea, deținerea și utilizarea mijloacelor de plată în străinătate de către rezidenți și nerezidenți în relațiile cu rezidenții, adică introducerea unui nou tip de regim valutar.

Liberalizarea prețurilor a constituit una dintre primele măsuri de reformă economică și a vizat eliminarea stabilirii administrative a prețurilor și ajustarea ofertei la nivelul cererii, reducerea

²² M. Guitian *Approaches to Exchange Rate Policy*, IMF Institute, Washington DC, 1994, p. 30.

cheltuielilor publice pentru subvenționarea prețurilor și alocarea corectă a resurselor economiei, reprezentând o condiție pentru eliminarea penuriei de produse.

Liberalizarea comerțului exterior s-a realizat practic în majoritatea țărilor în tranziție, vizând creșterea concurenței pe piața internă, dominată încă de monopolurile de stat și conectarea la piața internațională.

Ca și alte mecanisme vitale ale economiei, regimul valutar nu a putut fi reorientat dintr-o dată, etapele parcurse în fiecare țară conformându-se, în esență, concepției reformei economice din țara respectivă, în condițiile concrete determinate de schimbările politice de după anul 1989.

Regimul valutar aplicat în România nu a diferit în mod esențial de cel întâlnit în celelalte țări est-europene în tranziție către economia de piață.

Deosebiri care au apărut s-au concretizat în:

- condițiile economice de pornire în tranziție;
- politicile macro și microeconomice aplicate de autorități, cu implicații asupra credibilității și sprijinului popular al reformei;
- stadiul neomogen al tranziției atins de diferitele țări, inclusiv în privința dezvoltării piețelor valutare și de capital;
- prioritățile de moment stabilite de autoritățile din fiecare țară.

Tipurile de regim valutar aplicate în România și în țările din Estul și Centrul Europei au fost asemănătoare celor utilizate în trecut de majoritatea țărilor membre OCDE. Ca trăsături generale, ieșirile de capital au fost supuse unor restricții mai severe decât intrările de capital, iar operațiunile pe termen scurt au fost mai cuprinzător reglementate decât cele pe termen lung²³.

Regimurile valutare din țările est-europene au fost și încă sunt în continuă schimbare. Ca și în România, în majoritatea celorlalte țări din Centrul și Estul Europei – datorită necesității creării unui cadru legislativ specific economiei de piață - noile reglementări au fost grefate pe legi vechi, lucru care a generat omisiuni sau necorelări, care, ulterior, au fost corectate. În plus, apariția sectorului privat și a primelor elemente ale piețelor de capital au creat un cadru în care reglementările necesitau adaptări repetate, în concordanță cu evoluția instrumentelor financiare.

Adoptarea unui anumit regim valutar a presupus opțiunea politică a factorilor de decizie din țara respectivă, existența unor condiții de natură general – economică și financiară specifice și aplicarea unui set de politici economice în concordanță cu regimul valutar adoptat. Diferențele existente în privința regimului valutar din țările Europei Centrale și Răsăritene - concretizate ca atare și în acordurile cu Fondul Monetar Internațional – reflectau tocmai condițiile diferite din fiecare țară. (Anexa nr. 1)

Adoptarea unui anumit regim valutar a fost influențată de gradul de liberalizare a economiei, precum și de existența unor anumite rezerve valutare.

O cerință majoră pentru adevărata liberalizare a comerțului exterior din țările foste socialiste a reprezentat-o convertibilitatea.

Convertibilitatea presupune posibilitatea rezidenților sau nerezidenților de a putea obține, fără restricții sau discriminare, moneda unei țări în vederea efectuării unor plăți sau transferuri internaționale.

Convertibilitatea deplină sau absolută, respectiv absența restricțiilor de orice fel asupra schimbului valutar reprezintă situația limită. În accepțiunea dată de Fondul Monetar Internațional,

²³ Banca Națională a României *Raport privind regimul valutar din România și măsurile necesare pentru stabilizarea cursului leului*, București, mai 1993, p. 19.

convertibilitatea reprezintă absența restricțiilor față de nerezidenți, pentru tranzacțiile de cont curent. În prezent, s-au formulat aproximativ 24 de variante de clasificare a gradelor de convertibilitate, pe categorii de agenți economici, pe zone monetare, în funcție de moneda în cauză, după natura convertibilității etc, varianta cea mai semnificativă fiind convertibilitatea internă.

Convertibilitatea internă reprezintă, în același timp, condiția necesară pentru restabilirea relațiilor între prețurile interne și cele mondiale și pentru ansamblul restructurărilor care vor fi întreprinse.

Condițiile necesare pentru asigurarea convertibilității sunt, pentru țările în cauză, următoarele:

- ☞ existența unui sistem de prețuri bazat pe costuri reale;
- ☞ existența unei oferte largi, diversificate de produse pentru export, nedirijată de la centru;
- ☞ existența unei piețe valutare, unde să se realizeze un echilibru între cererea și oferta de valută.

Regimul practicat în țările în cauză până în anul 1995 a caracterizat așa-numita convertibilitate internă și limitată de cont curent a monedei naționale (care se referea la exporturi și importuri de bunuri și servicii, dobânzi, profituri, dividende, limitate la operațiunile efectuate de rezidenți).

Principalele caracteristici ale regimului valutar al unei țări sunt:

- ↔ sistemul de determinare a cursului de schimb;
- ↔ dreptul rezidenților de a deține sau nu conturi în valută și de a transfera valuta în străinătate;
- ↔ gradul de limitare a schimbului valutar;
- ↔ principiile și modul de organizare a pieței valutare.

Modul de stabilire a cursului de schimb a fost corelat cu regimul încasărilor din export. Unele țări au practicat variante de politici de curs temporar fix stabilit de banca centrală, în timp ce altele au optat pentru un curs de schimb liber flotant, stabilit printr-un mecanism de licitație valutară, iar apoi de piața interbancară. În primul caz, opțiunea s-a bazat pe existența unor rezerve valutare solide ca și a unor fluxuri importante de capital străin, în timp ce în cel de-al doilea caz cursul flotant s-a sincronizat cu dreptul agenților de a reține încasările valutare.

Dreptul rezidenților de a deține sau nu conturi în valută s-a concretizat în:

- exportatorii puteau să-și rețină încasările valutare proprii; aveau obligația legală de repatriere a încasărilor din export, dar nu de cedare a valutei, aceasta putând fi păstrată în conturi ale exportatorilor;
- exportatorii aveau obligația de a vinde integral băncilor comerciale valuta încasată în urma exportului. Accesul persoanelor fizice (populație) la valută a constat în faptul că, în toate țările în cauză, persoanele fizice aveau dreptul de a deține valută - fără a avea obligația de a justifica proveniența acesteia - și o puteau utiliza liber pentru turism sau alte tranzacții care nu reprezentau investiții de capital în străinătate. În general, țările Europei Centrale și Răsăritene au limitat accesul persoanelor fizice la resursele valutare.

Aranjamentele valutare pentru care au optat țările cu economie în tranziție au oferit informații utile privind stadiul atins în evoluția reformei economice și, în special, trecerea la convertibilitate.

Conform Raportului anual al Fondului Monetar Internațional pentru 1995, aranjamentele valutare ale țărilor din Europa Centrală și Răsăriteană aveau următoarea structură (Anexa nr. 1):

- cursuri corelate („legate”) - pegged;
- cursuri raportate la „coșuri” valutare: Republica Cehă, Ungaria, Slovacia;
- cursuri cu fluctuare dirijată (managed floating) : Slovenia;
- cursuri cu fluctuare „independentă”: Moldova.

3.3. Succinte analize pe țări ale regimului valutar

Țările cu foste economii centralizate din Europa Centrală și Răsăriteană au prezentat evoluții diferite. Astfel, conform unui studiu al Institutului pentru Studii Economice Comparative din Viena, între țările analizate au apărut diferențe din ce în ce mai evidente din punctul de vedere al performanțelor economice, ele fiind clasificate în trei grupe, cu „viteze” diferite de evoluție economică²⁴:

1. țările avansate în procesul reformei economice: Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia;
2. țările care au pășit mai târziu pe calea reformei: Bulgaria, România, Croația, Slovenia;
3. republicile din fosta URSS: Estonia, Lituania, Moldova, Ucraina, Federația Rusă, caracterizate prin economii dezorganizate, hiperinflație, administrații în dizolvare.

Succesul politicilor antiinflaționiste din aceste țări, ca și al reformei economice, în general, a permis trecerea de la o politică economică deflaționistă la o politică expansionistă, fapt care a avut în mod cert influențe favorabile asupra creșterii economice.

În cele ce urmează, vor fi prezentate succinte analize ale regimului valutar din țările aparținând celor trei grupe, pe baza raportului Fondului Monetar Internațional din anii 1995 - 1999 privind „Aranjamente și restricții valutare”²⁵.

3.3.1. Ungaria

Moneda națională a Ungariei este *forintul maghiar*. Autoritatea în stabilirea regimului valutar o deține Ministerul Finanțelor, care își exercită funcțiile prin Banca Națională a Ungariei. Pentru îndeplinirea unor sarcini specifice, Banca Națională a Ungariei poate apela și la alte agenții, instituții bancare și agenții de turism.

În Ungaria, toate persoanele fizice și juridice înregistrate la Banca Națională a Ungariei au fost împuternicite să deruleze activități de comerț exterior în valută convertibilă și forintii.

Ungaria a acceptat, începând cu data de 1 ianuarie 1996, prevederile art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional.

Cursul de schimb al forintului se determina pe baza unui coș valutar format din: moneda ECU²⁶ (70 la sută) și dolarul american (30%). Valoarea cursului de schimb obținut pe baza coșului

²⁴ IEM *Conjunctura economiei mondiale*, București, 1993, p. 18.

²⁵ IMF *Exchange Arrangements and Exchange Restriction Annual Report*, Washington DC, 1995 -1999.

²⁶ Dolarul australian, șilingul austriac, francul belgian, dolarul canadian, coroana daneză, marca germană, francul francez, lira italiană, yenul japonez, dinarul kuveitian, guldenul olandez, coroana norvegiană, escudos portughez, lira sterlină, pesetas spaniol, coroana suedeză, francul elvețian și dolarul american.

de valute era modificată la intervale neregulate, datorită diferenței dintre rata internă și externă a inflației. Cursul de schimb oficial se stabilea zilnic, la prânz, pe baza coșului de valute și se calcula pentru 20 de valute convertibile și pentru ECU, în marje de $\pm 2,5$ la sută.

Banca Națională a Ungariei intervenea pe piața valutară în vederea păstrării cursului în interiorul acestor marje.

Băncile comerciale puteau să efectueze tranzacții la termen de la 7 zile la 1 an; cursul de schimb la termen se negocia liber între bănci și clienții lor.

Băncile comerciale puteau să efectueze operațiuni de swap valutar cu Banca Națională a Ungariei.

Ulterior, cursul de schimb al forintului se determina printr-un sistem de fluctuare dirijată, pe baza unui coș valutar care cuprinde: marca germană (70 la sută) și dolarul american (30 la sută), având o marjă de fluctuare de $\pm 2,25$ la sută.

Introducerea Euro la data de 1 ianuarie 1999, a determinat înlocuirea coșului valutar față de care era calculat forintul, cu Euro.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice rezidente pot să-și păstreze, în mod liber, valuta în conturi valutare deschise la bănci comerciale autorizate.

Persoanele juridice rezidente pot să-și deschidă conturi în valută convertibilă, la bănci din țară, provenind din orice tranzacții, dar cu condiția obținerii autorizației prealabile emise de autoritatea valutară.

Rezidenții pot deține conturi în devize convertibile în străinătate, fără a fi necesară o autorizație prealabilă, cu condiția ca aceștia să lucreze sau să locuiescă peste graniță. În toate celelalte cazuri, pentru a deține conturi în devize convertibile în străinătate este necesară autorizarea prealabilă.

Operațiuni valutare de cont curent

Importatorii pot să cumpere valută, prin intermediul sistemului bancar, pentru toate importurile „bona fide”. Atunci când solicită valută, importatorii trebuie să completeze o declarație în care se arată scopul cumpărării valutei. Banca Națională a Ungariei realizează un control asupra băncilor și clienților acestora în vederea respectării prevederilor legale. Veniturile din export se încasează în devize convertibile cotate oficial sau în forinți din conturile nerezidenților exprimate în forinți convertibili. În Ungaria, încasările în devize convertibile trebuie repatriate imediat. În cazul devizelor neconvertibile, exportatorilor li se cere să efectueze convertirea acestora în devize convertibile și să le repatrieze. Încasările în devize provenite din export pot fi depozitate într-un cont în devize, deschis la o bancă din Ungaria și pot fi utilizate pentru efectuarea tuturor tranzacțiilor liberalizate. Încasările din export primite în forinți de către nerezidenți pot fi depozitate în conturi exprimate în forinți convertibili, deschise la orice bancă autorizată să funcționeze în Ungaria. În același timp, nerezidenților li se permite să-și preschimbe soldurile pozitive ale acestor conturi în devize convertibile, pentru a le transfera în străinătate.

Comerțul invizibil

Plata invizibilelor, privitoare la tranzacții comerciale incluzând transportul, reclama comercială se efectuează în mod liber, neexercitându-se forme speciale de control asupra acestor plăți.

În Ungaria nu sunt restricții privind cumpărarea valutei pentru efectuarea de călătorii de afaceri.

Începând cu data de 1 aprilie 1994, suma schimbată pentru cheltuieli turistice a crescut până la echivalentul a 800 USD pentru deținătorii de pașapoarte având peste 14 ani și, respectiv, echivalentul a 300 USD pentru cei sub vârsta de peste 14 ani. Se efectuează un schimb valutar suplimentar pentru cumpărarea benzinei în străinătate de către turiștii handicapați.

Nerezidenții aflați în Ungaria pot să aibă la dispoziție o anumită sumă, care este verificată la vamă.

Nerezidenții pot să scoată din țară active externe și active economice pe lângă cele personale, fără autorizația expresă eliberată de o autoritate valutară, cu condiția ca aceștia să completeze, la sosirea în Ungaria, o declarație de bunuri.

Turiștii străini pot să scoată din țară, fără restricții, toate bunurile cumpărate din Ungaria cu forinți transformați din valuta convertibilă.

Începând cu data de **1 august 1992**, rezidenții au adus sau au scos din țară, fără autorizația emisă de autoritatea valutară, moneda națională într-o sumă care nu a depășit 10 000 forinți de persoană; limita corespondentă pentru nerezidenți era de 1 000 forinți per persoană.

În prezent, atât rezidenții, cât și nerezidenții pot scoate din țară până la 350.000 forinți pentru fiecare ieșire din țară, fără o autorizare prealabilă.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

În concordanță cu prevederile noii legi a Băncii Centrale, aprobată de Parlament la data de **1 decembrie 1991**, instituțiile financiare trebuiau să raporteze Băncii Naționale a Ungariei toate împrumuturile externe. Împrumuturile externe trebuiau autorizate de Banca Națională a Ungariei.

Acordarea creditelor de către instituții financiare ungare unor străini era limitată la acordarea creditelor cu termen de rambursare până la 6 luni.

Creditele comerciale legate de activitatea de comerț exterior cu termen de rambursare mai mare de 1 an trebuiau autorizate.

Investițiile străine în Ungaria, sub forma participării cu capital la societățile ungare, se realizau fără aprobare; dar, în cazul băncilor și societăților de asigurare, participarea externă de capital care depășea 10 la sută din capitalul total necesită aprobarea guvernului. Transferarea părții din profit obținut de investitorii străini, precum și transferarea ca urmare a lichidării societății mixte se supuneau autorizării. Banca Națională a Ungariei autoriza transferurile legate de moșteniri și plata pensiilor alimentare.

Creditele financiare acordate de rezidenți nerezidenților

Un rezident poate acorda credite fără autorizarea autorității valutare, direct unei întreprinderi aflată în proprietatea sa, proprietate dobândită în conformitate cu reglementările valutare din Ungaria. Scadența unui asemenea credit trebuie să depășească 5 ani, în caz contrar, este necesară o autorizație. În toate celelalte cazuri, este necesară o autorizație valutară, aceasta fiind acordată într-o manieră liberală în cazul creditelor pe termen lung și mediu și doar în mod excepțional în cazul creditelor pe termen scurt.

Credite acordate de nerezidenți rezidenților

Creditele financiare pe termen mediu și lung către întreprinderi sunt permise. În celelalte cazuri, este necesară autorizația prealabilă emisă de Banca Națională a Ungariei. Autorizația Băncii Naționale a Ungariei este necesară pentru primirea unor credite pe termen scurt (cu scadență până la 1 an). Ca regulă, un rezident, care a obținut un credit de la un nerezident, poate beneficia de el numai sub forma unui transfer bancar efectuat către o instituție de credit care deține autorizație de funcționare în Ungaria. Este aplicat criteriul potrivit căruia suma ce trebuie rambursată în primul an al perioadei de rambursare nu trebuie să depășească suma care ar reveni dacă rambursarea ar fi efectuată în tranșe egale de-a lungul întregii perioade de rambursare. Participarea la capitalul social al unei companii nerezidente este considerată investiție străină directă și este liberă dacă participarea la capitalul social sau la valoarea totală a activelor companiei străine respective depășește 10 la sută.

În acest sens, trebuie îndeplinite următoarele *precondiții*:

- (1) legea statului unde este înregistrată compania trebuie să permită transferul în Ungaria a profitului și capitalului sub forma devizelor convertibile;
- (2) responsabilitatea și solidaritatea rezidentului să nu depășească ponderea acestuia la capitalul social – cu excepția filialelor;
- (3) statul de înregistrare a companiei să facă parte din OCDE sau să existe un acord de protecție a investițiilor cu țara respectivă;
- (4) rezidentul trebuie să nu aibă nici o datorie neplătită din categoria taxelor vamale, taxelor către buget, contribuții la pensii pentru fondul de asigurări sau fondul de sănătate;
- (5) rezidentul trebuie să nu fie în stare de faliment sau de lichidare și nici o astfel de procedură să nu fi fost deschisă împotriva sa în anul curent sau în cei doi ani calendaristici precedenți;
- (6) în perioada menționată mai înainte, autoritatea valutară trebuie să nu fi emis nici o decizie negativă privitoare la rezident;
- (7) în perioada menționată nici unul dintre membrii conducerii executive superioare a rezidentului nu trebuie să fi fost membru al unui comitet de supervizare a unei companii împotriva căreia autoritatea valutară a emis o decizie negativă.

Dacă investiția proiectată nu îndeplinește vreunul dintre criteriile de mai sus, cererea va fi tratată sub procedura de autorizare a autorității valutare.

Investițiile directe ale nerezidenților în Ungaria

Investițiile străine pot fi efectuate fără aprobare chiar și în cazul investițiilor în întreprinderi cu capital majoritar străin. Începând cu data de **1 ianuarie 1997**, autorizarea de către guvern nu mai este necesară pentru participații străine la bănci. Societățile cu capital mixt și întreprinderile deținute în întregime de străini pot fi înființate în zonele libere. Aceste întreprinderi sunt considerate persoane juridice maghiare, totuși, datorită statutului special al zonelor libere, ele nu intră sub incidența unora dintre legi și reglementări. Legea maghiară oferă garanții pentru efectuarea transferului profitului, *al capitalului investit și al câștigurilor de capital*. Un rezident poate dona unui nerezident devize convertibile, dacă autoritatea valutară autorizează tranzacția respectivă.

Un rezident poate oferi un cadou de valoare pecuniară unui nerezident, cu excepția (1) acțiunilor sau participației rezidentului în investiții străine directe; (2) dreptului de proprietate privind proprietăți imobiliare în Ungaria sau în străinătate; și (3) obligațiunilor și altor titluri

obligatare, instrumente ale pieței monetare sau altor instrumente transferabile, care pot fi dobândite de nerezidenți numai cu autorizarea prealabilă a autorității valutare.

O persoană fizică care este autorizată să emigreze poate, la prima părăsire a țării pentru o țară membră a OCDE, să scoată din țară următoarele, fără permisiunea autorității valutare:

- (1) bunurile sale de valoare pecuniară;
- (2) devizele convertibile provenind din conversia instrumentelor interne de plată primite la vânzarea proprietăților sale imobiliare din Ungaria;
- (3) sumele în devize convertibile provenind din conversia instrumentelor interne de plată, depozitate la o instituție internă de credit cu cel puțin un an înaintea datei la care devine nerezident.

Dacă o persoană fizică, care este autorizată să emigreze, emigrează într-o țară nemembră a OCDE, ea poate să scoată din țară, prima dată când părăsește, țara bunuri de valoare pecuniară până la valoarea totală de 1.000.000 forinți, fără a fi necesară autorizarea operațiunii de către autoritatea valutară.

Instituțiile financiare trebuie să raporteze Băncii Naționale a Ungariei toate împrumuturile contractate pe piețele externe. Permise efectiv începând cu **1 ianuarie 1997**, creditele pe termen scurt trebuie să respecte următoarele reguli:

- (1) Împrumuturile totale acordate nerezidenților nu trebuie să depășească 50 la sută din datoriile în devize convertibile minus capitalul propriu al băncii, calculat în devize convertibile sau totalul stipulat în autorizare de către autoritatea valutară.
- (2) Banca nu poate acorda împrumuturi către un singur client, care să totalizeze mai mult de 25 la sută din capitalul său ajustat. În cazul împrumuturilor pe termen mediu și lung, este necesară o autorizare valutară, care este acordată după caz, liber, după înaintarea unei cereri și a documentelor însoțitoare. În cazul achiziționării unor obligațiuni pe termen scurt cu o scadență mai mică de un an, valoarea totală nu trebuie să depășească 50 la sută din datoriile totale ale băncii în devize convertibile, minus capitalul propriu al băncii în devize convertibile.

Acordarea de credite către persoane fizice sau juridice străine de către băncile maghiare este limitată la credite cu scadență de până la un an. Împrumuturile pe termen scurt acordate nerezidenților din Ungaria sunt permise în contextul reglementărilor emise.

Ca o *concluzie*, putem spune că Banca Națională a Ungariei a dus o politică monetară restrictivă pentru a putea reduce deficitul contului curent și pentru stoparea inflației. Politica cursului de schimb a urmărit menținerea stabilității forintului, în timp ce politica dobânzilor a servit la acoperirea cererii de credite internaționale din economiile populației. Politica cursului de schimb a trebuit să ajute la creșterea competitivității producției pentru export, cât și la substituirea importurilor, luând în considerare aspectul ineficienței și inflației, probleme cu care trebuie luptat pentru asigurarea stabilității cursului de schimb în termeni reali.

În cursul **anului 1994**, au intervenit o serie de schimbări în regimul valutar al Ungariei, cum ar fi:

- În luna mai, coșul valutar format din dolarul american (50 la sută) și marca germană (50 la sută), pe baza căruia se stabilea cursul de schimb al forintului, a fost înlocuit cu un coș valutar format din: ECU (70 la sută) și dolarul american (30 la sută).
- Nerezidenților li s-a permis convertirea în valută a soldurilor conturilor în forinți de la bănci și transferarea în străinătate.

- A crescut limita permisă pentru schimbul valutar în interes turistic de la 300\$ la 800\$ per persoană adultă.
- Nu mai există limită privind numărul de călătorii pe an. Disponibilitățile valutare la agențiile de turism nu mai sunt limitate.
- A fost eliminată restricția privind cumpărarea de valută pentru interes de serviciu.
- A crescut limita sumei în monedă națională pe care nerezidenții o pot scoate din Ungaria (10000 forinți).
- Limitele valorice ale cadourilor pe care nerezidenții pot să le dea rezidenților maghiari și pe care un rezident maghiar le poate da unui nerezident, nu se mai autorizează și au crescut la 10000 forinți, respectiv 20000 forinți.

Schimbări intervenite în regimul valutar al Ungariei în cursul **anului 1997**:

- Aranjamente de schimb:
 - *1 aprilie*: Rata lunară de depreciere a fost ajustată de la 1.2% la 1.1%.
 - *15 august*: Rata lunară de depreciere a fost ajustată de la 1.1% la 1.0%.
- Creditarea pe termen scurt către nerezidenți a fost limitată la 50 la sută din totalul datoriilor în devalize convertibile. Tranzacțiile cu futures și opțiuni între două valute străine de către bănci au fost liberalizate.
- Prevederi specifice băncilor comerciale și altor instituții de credit:
 - *1 noiembrie*: Creditarea pe termen scurt a nerezidenților a fost autorizată, cu respectarea anumitor reguli.
- Prevederi specifice investitorilor instituționali:
 - *1 noiembrie*: Dobânda plătită la rezervele obligatorii plasate la Banca Națională a Ungariei în devalize convertibile a fost fixată la 14 la sută, iar în monedă națională la 13 la sută.

Schimbări intervenite în regimul valutar al Ungariei în cursul **anului 1998**:

- Aranjament de schimb:
 - *1 ianuarie*: Rata lunară de depreciere a fost ajustată de la 1.1% la 0.9%.
- Aranjamente de plăți:
 - *1 ianuarie*: Rezidenții și nerezidenții pot să scoată din țară, fără licență, până la 350.000 forinți la fiecare călătorie. Importurile de monedă națională sunt limitate la 350.000 forinți de persoană la fiecare călătorie.
- Conturile rezidenților:
 - *1 ianuarie*: Bazele legale ale tranzacțiilor autorizate și liberalizate de creditare a contului în devalize convertibile al unei persoane juridice rezidente, deținut la o instituție de credit autorizată să funcționeze în Ungaria, au fost extinse. A fost de asemenea diversificată plaja de operațiuni autorizate pentru conturile de depozit ale rezidenților în bănci străine.

➤ Conturile nerezidenților:

- *1 ianuarie*: Au fost extinse bazele legale ale tranzacțiilor liberalizate și autorizate pentru creditarea cu forinți a unui cont denominat în forinți convertibili (HUF).

➤ Tranzacții de capital:

- *1 ianuarie*: Restricțiile asupra investițiilor în filiale ale companiilor străine au fost eliminate, alături de liberalizarea deja realizată a investițiilor în societăți cu capital mixt și în societăți cu capital majoritar străin. Prevederile conform cărora țara de înregistrare a acestor companii străine trebuie să fie membre OCDE, precum și existența unui acord în vigoare de protecție a investițiilor cu țara de origine au fost eliminate.

- *1 ianuarie*: Rezidenții pot dobândi dreptul de proprietate asupra clădirilor sau terenurilor situate în străinătate și pot construi pe terenuri situate în străinătate fără o autorizație valutară. Tranzacția trebuie raportată autorității valutare în termen de 8 zile de la încheierea contractului sau de la începerea lucrărilor de construcție.

Începând cu anul 1998, contul de capital a fost liberalizat.²⁷

Începând cu data de 1 ianuarie 1999, cursul de schimb al forintului nu se mai determină în funcție de coșul valutar, ci față de Euro.

Începând cu ianuarie 2000, Ungaria înregistrează o paritate glisantă față de Euro, cursul de schimb se determină printr-o flotare liberă în banda de +/- 2,25 la sută²⁸.

3.3.2. Polonia

Moneda națională a Poloniei este *zlotul*. Parlamentul Poloniei a fost împuternicit în efectuarea unor modificări la Legea controlului valutar. O nouă lege valutară a fost promulgată în **decembrie 1994**, intrând în vigoare la **1 ianuarie 1995**.

Reglementările valutare sunt promulgate de Ministerul Finanțelor sub forma „permisiunilor valutare generale” sau de către președintele Băncii Naționale a Poloniei sub forma „permisiunilor individuale”.

Procedurile de emiteră a permisiunilor individuale sunt stabilite de către președintele Băncii Naționale a Poloniei în colaborare cu Ministerul Finanțelor.

Ministerul Finanțelor are obligația aducerii la îndeplinire a reglementărilor valutare. În principal, acesta își exercită funcțiile prin președintele Băncii Naționale a Poloniei. Totuși, deciziile privind permisiunile valutare individuale sunt de competența Curții Supreme Administrative.

Controlul valutar este exercitat de Ministerul Finanțelor, Banca Națională a Poloniei, băncile comerciale autorizate să efectueze operațiuni valutare, personalul vămii, vameșii de la frontieră, precum și de oficiile poștale.

Polonia a acceptat formal obligațiile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 din Statutul Fondului Monetar Internațional, conform înțelegerii de la 1 iunie 1995.

Cursul de schimb al zlotului se calcula pe baza unui coș valutar format din 5 valute²⁹: dolarul american (45 la sută), marca germană (35 la sută), lira sterlină (10 la sută), francul francez

²⁷ BERD *Transition report 1999 – Ten years of transition*.

²⁸ Sursa: Banca Centrală Europeană.

(5 la sută), francul elvețian (5 la sută). La **30 noiembrie 1994**, deprecierea cursului a fost stabilită la 1,4 la sută pe lună și, începând cu **15 februarie 1995**, a fost modificată la 1,2 la sută pe lună. Începând cu data de **16 mai 1995**, Banca Națională a Poloniei a permis ca zlotul să aibă un curs de schimb care să fluctueze între marjele de ± 7 la sută în jurul cursului central.

Cursurile de schimb între zlot și alte valute convertibile se determinau pe baza cursurilor de schimb ale dolarului și altor valute pe piețele internaționale.

Banca Națională a Poloniei cota cursurile de schimb pentru ECU, DST, precum și pentru 28 de valute din țări cu economie de piață. Marja dintre cursurile de vânzare și cumpărare a fost stabilită la 4 la sută.

În **anul 1994**, cursul de schimb de pe piața caselor de schimb valutar a fost foarte apropiat de cel oficial.

La data de **25 februarie 1998**, Consiliul Monetar a decis ca, începând cu ziua următoare, cursul de schimb al zlotului să fluctueze cu marje de ± 10 la sută în jurul cursului central. Banca Națională a Poloniei cota zilnic cursul de schimb pentru 20 de valute, EURO și DST. În prezent, cursul de schimb se determină prin sistemul fluctuării dirijate, în funcție de un coș valutar format din dolarul american și marca germană, încadrându-se într-un culoar de fluctuare de ± 15 la sută. În afara pieței interbancare, băncilor le este permis să-și stabilească în mod liber propriile cursuri de schimb la cumpărare și la vânzare în tranzacțiile cu clienții lor.

Cursul de schimb pe piața caselor de schimb valutar, locul unde persoanele fizice pot tranzacționa liber, este determinat de forțele pieței.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Rezidenții, persoane fizice și juridice, pot să dețină valută sub forma numerarului și hârtiilor de valoare.

Rezidenții persoane fizice pot deține conturi în devize convertibile de tip „A”. Aceste conturi pot fi creditate liber cu valuta convertibilă adusă sau transferată din străinătate fără declararea sursei fondurilor respective. Deținătorii conturilor pot să folosească liber disponibilitățile din aceste conturi pentru efectuarea unor tranzacții în străinătate, pentru cumpărarea de bunuri și servicii, pentru finanțarea cheltuielilor turistice din străinătate etc. Disponibilitățile din aceste conturi nu pot fi folosite pentru efectuarea unor decontări între persoane fizice, dar acestea pot fi vândute la casele de schimb valutar. Sumele de bani păstrate în conturile „A” nu pot fi folosite pentru activitatea comercială. La părăsirea definitivă a țării, persoanelor fizice li se permite, în conformitate cu permisiunea valutatră generală, să-și transfere toate fondurile din cont.

Conturile valutare pentru decontări externe (R.O.D.) sunt deținute de către persoanele juridice.

Rezidenții, persoane fizice și juridice, care desfășoară activități economice în străinătate, pot deține conturi în devize convertibile peste graniță pentru acoperirea costurilor necesare desfășurării activității lor. Banca Națională a Poloniei trebuie notificată în legătură cu conturile deschise în străinătate.

²⁹ Începând cu 1 ianuarie 1995, noi bancnote și monede au început să circule, înlocuindu-le pe cele vechi. Vechile bancnote vor rămâne în circulație până la sfârșitul anului 1996.

Nerezidenții, persoane fizice și juridice, sunt liberi să dețină conturi atât în valută convertibilă, cât și în moneda națională. Există două tipuri de conturi în devize convertibile pentru nerezidenți, persoane fizice și juridice:

- *Conturi nerestricționate* (pot fi deschise la orice bancă ce posedă autorizație valutară) Aceste conturi sunt sau nu purtătoare de dobândă, în funcție de acordul încheiat cu banca. Conturile nerestricționate pot fi creditate numai cu fonduri care pot fi transferate în străinătate în mod liber. Ele pot fi, însă, creditate cu sume în zloți care, ulterior, pot fi transformate în devize convertibile și transferate în străinătate. Fondurile care pot fi transferate în străinătate provin din următoarele surse:
 - (a) sume transferate din străinătate sau devize convertibile declarate la frontieră;
 - (b) creanțe asupra rezidenților rezultând din tranzacții de import și/sau export de bunuri, servicii sau proprietate intelectuală;
 - (c) moșteniri și donații către străini;
 - (d) remunerarea muncii prestate către rezidenți cu respectarea legilor;
 - (e) venituri justificate cu documente, rezultate din titlurile de valoare achiziționate legal în Polonia;
 - (f) restituiri de taxe;
 - (g) drepturi fiduciare și creanțe rezultând din decizii ale tribunalelor, curților de arbitraj sau din arbitraj administrativ.
- *Conturi de tip "C"* (pot fi menținute numai în devize convertibile)

Aceste conturi pot fi purtătoare de dobânzi sau nu, depinzând de acordul încheiat cu banca. Există totuși limitări ale posibilității de a efectua transferuri în străinătate din conturile "C", ca și în cazul conturilor nerestricționate.

Nerezidenții sunt liberi să deschidă și să dețină conturi în zloți, dar aceștia trebuie să declare sursa de proveniență a acestora.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorii trebuie să declare toată valuta rezultată din efectuarea exporturilor și să o repatrieze în termen de două luni de la primire. Aceștia nu mai sunt obligați să o cedeze sistemului bancar polonez.

Comerțul invizibil

Plata cheltuielilor cu invizibilele, incluzând cheltuielile de asigurare și transport sunt permise numai dacă rezultă din tranzacții comerciale. Toate celelalte tranzacții invizibile se realizează pe baza unei permisiuni individuale sau pe baza unei permisiuni generale.

Turiștii rezidenți puteau să scoată din Polonia echivalentul a 2000\$ valută convertibilă, fără autorizație.

Orice sumă care depășește această limită trebuia justificată cu documente. Deținătorii conturilor „A” puteau să scoată din țară fără limită soldul conturilor lor. Pentru călătorii oficiale și de afaceri, erau stabilite permisiuni separate de către Ministerul Finanțelor. Cei care călătoreau în interesul serviciului puteau să scoată din Polonia până la maximum echivalentul a 10 000\$.

Rezidenții trebuie să repatrieze valuta în termen de 2 luni de la primire sau în termen de 2 luni de la întoarcerea în Polonia. Rezidenții, puteau să aducă în Polonia sau să scoată din țară bancnote și monede în valuta țării într-o sumă care să nu depășească 500 000 zloți per persoană.

Vizitatorii străini trebuiau să declare valuta pe care o aduceau în țară, pentru ca la plecare să scoată valuta necheltuită.

Agenții economici puteau utiliza disponibilitățile din conturile lor R.O.D., pentru a plăti salariile funcționarilor nerezidenți. Aceleași disponibilități puteau fi folosite și pentru achitarea unor obligații restante, cum ar fi:

- costul participării la târguri și expoziții și costurile cu reclama comercială;
- costuri legate de protecția proprietății individuale;
- costuri legate de auditing, consultanță, informații.

Persoanele fizice își puteau utiliza valuta pentru: participarea la organizații internaționale, costuri legate de arbitraj, plata unor taxe, impozite etc.

În prezent, în conformitate cu prevederile autorizației valutare generale, cetățenii polonezi pot scoate din țară până la 5.000 EURO sau echivalentul acestei sume în devize convertibile, cecuri și cecuri de călătorie. Justificarea cu documente a provenienței sumei respective este necesară numai în cazul în care aceasta este depășită. Rezidenții trebuie să-și repatrieze sumele în devize convertibile în cel mult 2 luni de la reîntoarcerea în Polonia. Pentru călătoriile efectuate în scopuri oficiale sau de afaceri, cotele permise sunt fundamentate prin regulamente separate. Nerezidenții pot scoate din Polonia până la 2.000 EURO sau echivalentul, sumele mai mari fiind permise până la concurența sumei în devize convertibile declarate la intrarea în țară.

Nerezidenții care intră în Polonia pot avea asupra lor până la 2,000 EURO sau echivalentul; sume mai mari trebuie declarate la intrarea în țară.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

În baza prevederilor legii bancare, Banca Națională a Poloniei, Bank Hsndlwy, Bank Pkosas au fost împuternicite să acorde în străinătate credite în valută pe termen scurt și lung. Ministerul Finanțelor stabilea limitele pentru acordarea creditelor în valută de către bănci. Contractarea împrumuturilor externe se efectua numai cu autorizare. Transferul profiturilor sau repatrierea capitalului obținut din obligațiuni se efectua numai pe baza unei autorizații valutare. Investițiile străine făcute de rezidenți într-o întreprindere străină se efectuau pe baza unei autorizații valutare.

Toate categoriile de transfer de capital, incluzând cadourile făcute de către persoane fizice rezidente, se efectuau pe baza unei autorizații valutare. Totuși, pentru anumite categorii, cum ar fi moștenirile, transferurile se autorizau pe baza acordurilor și reciprocității cu alte țări.

Emigranții în alte țări trebuiau să obțină o autorizație individuală de la Banca Națională a Poloniei pentru a-și lichida depozitele în valută convertibilă de la băncile poloneze.

Începând cu data de **1 februarie 1997**, nu mai există nici un fel de limite cantitative asupra achiziționării de acțiuni ale unor companii străine prin intermediul unor case de brokeraj autorizate. Totuși, Banca Națională a Poloniei trebuie notificată cu 3 luni în avans cu privire la investițiile care depășesc 50,000 EURO. În țările membre OCDE, ca și în țările care dețin înțelegeri cu Polonia privind protecția investițiilor, rezidenților le este permis: să achiziționeze pachete de acțiuni în companii străine, condiția fiind ca pachetul achiziționat să le acorde cel puțin 10% din drepturile de vot; să achiziționeze titluri de valoare cu caracter participativ cu scadența de cel puțin un an, în valoare de până la 1.000.000 EURO pe an sau echivalentul în altă valută convertibilă.

Rezidenților le este permis să emită pe piețe străine titluri de valoare cu scadențe până la un an sau mai mult. Rezidenții care emit asemenea titluri pe piețele străine trebuie să notifice Banca Națională a Poloniei în termen de 20 de zile de la încheierea tranzacției.

Rezidenților le este permisă achiziționarea din străinătate a obligațiunilor cu scadența de cel puțin un an.

Pentru creditele comerciale acordate de rezidenți nerezidenților, trebuie notificată Banca Națională a Poloniei în termen de 20 de zile.

Nu se exercită nici un fel de control asupra creditelor financiare acordate de rezidenți nerezidenților, cu scadență de un an sau mai mult. Totuși, creditele financiare cu scadență mai mică de un an necesită autorizarea prealabilă.

Pentru contractarea de către rezidenți a creditelor financiare de la nerezidenți, este necesară existența unei autorizații valutare emise de Banca Națională a Poloniei cu excepția: creditelor acordate de băncile autorizate; creditelor acordate de băncile străine ale căror investiții în Polonia au primit garanția Băncii Naționale a Poloniei; creditelor contractate în străinătate de rezidenți, cu scadență mai mare de un an de la contractare.

Pentru efectuarea unor investiții directe ale rezidenților în străinătate, este necesară autorizarea prealabilă a Băncii Naționale a Poloniei.

Transferul profiturilor din societățile cu capital mixt sau din participațiile la capitalul social al companiilor poloneze nu este restricționat, iar capitalul investit poate fi repatriat după ce obligațiile către creditori au fost stinse.

Rezidenții, persoane fizice, pot să achiziționeze în străinătate, pe baza autorizării prealabile a Băncii Naționale a Poloniei, terenuri sau clădiri dacă prețul la cursul zilei al proprietății depășește suma de 50,000 EURO sau echivalentul acesteia în altă valută convertibilă.

Nerezidenții pot dobândi terenuri sau alte bunuri imobile în Polonia numai cu permisiunea Ministerului de Interne al acestei țări, cu excepția cazului în care este vorba de o moștenire.

Până la data de **1 ianuarie 1998**, dată la care restricțiile au fost ridicate, băncile puteau să achiziționeze titluri de valoare din străinătate sub restricțiile prevăzute de actele normative emise de Banca Națională a Poloniei.

Concluzionând, menționăm că Banca Centrală a Poloniei a căutat noi modalități de stabilizare a sistemului bancar pentru a face față unui număr amenințător de falimente în sectorul privat. Variantele au avut în vedere căutarea de investitori din afară, care să injecteze capital și să expertizeze băncile care aveau probleme financiare. Prezentând politica monetară a Băncii Centrale, președintele băncii, Hanna Gronkiensz - Waltz, a declarat că, datorită creșterii rezervelor valutare în sistemul bancar cu 300 milioane dolari în **anul 1993**, accelerarea devalorizării zlotului nu mai constituia o necesitate. Această creștere a fost posibilă datorită volumului investițiilor străine și transferurilor private de capital³⁰.

În **anul 1994**, s-au produs unele îmbunătățiri ale regimului valutar din Polonia, și anume:

- a fost promulgată o nouă lege valutară, care a intrat în vigoare la data de **1 ianuarie 1995**.
- Banca Națională a Poloniei a permis fluctuarea cursului de schimb al zlotului în marjă de ± 7 la sută în jurul cursului central.

Îmbunătățiri ale regimului valutar din Polonia realizate în **anul 1997**:

- plăți privind tranzacțiile invizibile și transferurile curente:
- *1 februarie*: Rezidenților li s-a acordat permisiunea de a transfera fonduri în străinătate pentru stingerea datoriilor către entitățile străine care au fost contractate înaintea schimbării statutului lor (în ceea ce privește regulamentul valutar) în cel de rezident. Străinii care dețineau poziții în comisiile de cenzori sau în consiliile de administrație ale corporațiilor au primit permisiunea de a-și transfera salariile în străinătate.

³⁰ IEM *Conjunctura economiei mondiale*, București, 1994 .

- tranzacții de capital:
 - *1 februarie*: Limita investițiilor în titlurile de valoare emise de companii străine și admise pe piața poloneză a fost majorată la 300 milioane EURO. Rezidenților li s-a permis cumpărarea titlurilor tranzacționate public, emise în țările OCDE sau în țările cu care Polonia a încheiat acorduri bilaterale de protecție a investițiilor. Achizițiile care depășeau 50,000 EURO trebuiau aduse la cunoștința Băncii Naționale a Poloniei cu 3 luni înainte.
- forme de control asupra operațiunilor de creditare:
 - *1 februarie*: Rezidenților li s-a permis să-și transfere în străinătate depozitele, constituite ca garanție pentru licitații.

Îmbunătățiri aduse regimului valutar din Polonia în **anul 1998**:

- Aranjament de schimb:
 - *25 februarie*: Consiliul Monetar a anunțat că, începând cu 26 februarie 1998, cursul de schimb al zlotului putea să fluctueze în jurul cursului central cu marje de +/-5 la sută.
- Tranzacții de capital:
 - *1 ianuarie* S-a renunțat la controlul asupra acordării de împrumuturi către nerezidenți.

În conformitate cu Transition Report 1999 al BERD, Polonia a intenționat să declare liberalizarea totală a contului de capital, începând cu **1 ianuarie 2000**. Pregătirea acestui obiectiv a început de la **1 ianuarie 1999**, când a intrat în vigoare o nouă lege valutară. Această lege a eliminat toate restricțiile care existau în tranzacțiile valutare interne efectuate între bănci și entități nebancare. Banca Națională a Poloniei și-a păstrat autoritatea de a impune aceste restricții în anumite condiții, în vederea menținerii stabilității și integrității sistemului financiar. Aceste restricții s-au menținut asupra fluxurilor de capital pe termen scurt.

Cursul de schimb al monedei naționale se determină printr-o paritate glisantă stabilită la un coș cuprinzând cele 4 valute menționate anterior.

În prezent, rata lunară de depreciere este de 0.8 la sută. Cursul de schimb flotează liber în banda de +/- 10 la sută.

3.3.3. Republica Cehă

Moneda națională a Republicii Cehe este *coroana*. Responsabili cu administrarea controlului valutar și a reglementărilor în acest domeniu sunt, în conformitate cu Legea devizelor, Ministerul Finanțelor și Banca Națională a Cehiei.

În general, Ministerul Finanțelor își exercită autoritatea asupra creditelor guvernamentale.

Republica Cehă a acceptat prevederile Art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional la data de 1 octombrie 1995.

Cursul de schimb al coroanei se determina, în **perioada 1996 – mai 1997**, pe baza unui coș de valute format din marca germană (65 la sută) și dolarul american (35 la sută). Paritatea teoretică era definită folosind formula: 1CZK ș DM 0.036121 ș USD 0.012305. Banca Națională a Cehiei cota zilnic cursurile de cumpărare și vânzare pentru 22 de valute convertibile, ECU și DST.

Valoarea de piață a coroanei se determina, în **perioada februarie 1996 - mai 1997**, zilnic, în ședințe de fixing și i se permitea să fluctueze cu $\pm 7,5$ la sută în jurul nivelului teoretic bazat pe cursurile de schimb de pe piața internațională.

Cursurile de schimb ale celorlalte valute se bazau pe cursurile încrucișate ale acestora față de dolar. Cursurile de schimb stabilite în ședințele zilnice de fixing erau folosite drept cursuri oficiale de schimb, cursuri la care clienții puteau să efectueze tranzacții în ziua următoare. Erau permise, de asemenea, tranzacțiile valutare la termen.

Începând cu data de **27 mai 1997**, s-a renunțat atât la coșul valutar utilizat pentru determinarea cursului de schimb al coroanei, cât și la marja de fluctuare. Începând cu data menționată, cursul de schimb al coroanei s-a determinat liber pe piața valutară prin mecanismul cererii și ofertei de valută. **Republica Cehă a adoptat sistemul de determinare a cursurilor de schimb prin fluctuare dirijată.** Astfel, Banca Națională a Cehiei poate interveni pe piața valutară pentru a contracara fluctuațiile mari ale cursului de schimb Deutsche Mark/Czech Koruna. Banca Națională a Cehiei afișează zilnic cursul de schimb al coroanei în raport cu un grup de valute. Aceste cursuri urmează a fi folosite în înregistrările contabile și vamale. Băncile comerciale își stabilesc liber propriile cursuri de schimb.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice rezidente puteau să-și deschidă conturi în valută purtătoare de dobândă la orice bancă comercială autorizată să efectueze operațiuni valutare. La deschiderea acestor conturi, titularii nu trebuiau să facă cunoscută sursa fondurilor valutare. Disponibilitățile din aceste conturi puteau fi utilizate de către deținătorii lor fără restricții.

Persoanele juridice rezidente, care și-au deschis conturi în valută după data de **31 decembrie 1990**, trebuiau să obțină în prealabil o autorizație în acest sens.

Nerezidenții, persoane fizice și juridice, puteau să dețină două tipuri de conturi, purtătoare de dobândă:

- ⇐ conturi în moneda națională- coroane - care puteau fi deschise la băncile comerciale. Disponibilitățile din aceste conturi puteau fi folosite în mod liber pentru efectuarea unor plăți pe teritoriul Republicii Cehe. Toate transferurile în străinătate din aceste conturi se efectuau liber;
- ⇐ conturi în valută, care nu erau purtătoare de dobândă și din care plățile se puteau efectua, fără restricții, atât în Republica Cehă, cât și în străinătate.

Operațiuni valutare de cont curent

Persoanele fizice și juridice rezidente au obligația să repatrieze, fără întârziere, încasările valutare provenite din export și să vândă valuta băncilor comerciale sau să o păstreze în conturi valutare.

Persoanele fizice rezidente aveau obligația să repatrieze valuta câștigată în străinătate și să o vândă unei bănci sau să o depoziteze într-un cont valutar particular, când depășea echivalentul a 5000 coroane.

Comerțul invizibil

Persoanele fizice rezidente puteau să-și retragă nelimitat sume în valută din conturile lor valutare în vederea efectuării unor plăți de invizibile. În plus, rezidenții puteau să cumpere valută pentru a călători în străinătate. Suma maximă pe care o puteau cumpăra era, în **anul 1993**, echivalentul a 7 500 coroane și, respectiv, 12 000 coroane în **anul 1994**.

Investitorii străini puteau să-și transfere liber în străinătate dividendele, profitul obținut, dobânzile încasate sau chiar capitalul, numai după ce au fost îndeplinite obligațiile fiscale.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Rezidenții, întreprinderi și antreprenori, puteau să obțină în mod liber credite furnizor. Puteau fi obținute credite financiare de la bănci străine numai cu aprobarea Băncii Naționale a Cehiei. Investițiile străine directe trebuiau să fie aprobate de Banca Națională a Cehiei, Ministerul Finanțelor și Ministerul Industriei și Comerțului.

Nu exista o limită privind cota de participare la capitalul social al unei societăți pentru nerezidenți. În cazul lichidării întreprinderilor, investitorilor străini li se permitea repatrierea liberă, în valuta originală, a întregii valori a capitalului de participare, precum și a celui obținut, numai după plata impozitelor.

Emiterea de titluri de valoare în Republica Cehă, precum și introducerea acestora pe piața cehă este permisă numai cu autorizarea prealabilă a Băncii Naționale a Cehiei.

Cumpărarea de titluri de valoare străine de către rezidenți necesită, de asemenea, obținerea autorizării prealabile a autorităților valutare, cu excepția următoarelor cazuri:

- ✓ Achiziția are loc în cadrul unei investiții directe;
- ✓ Achiziția este efectuată din contul propriu al unei entități valutare, care deține o autorizație bancară pentru un anumit număr de activități;
- ✓ Achiziția este făcută prin intermediul unei entități care deține o autorizație bancară pentru un anumit tip de activități;
- ✓ Titlurile străine tranzacționate au fost emise în Republica Cehă de o persoană juridică străină sau au fost introduse cu o autorizație valutară din partea Băncii Naționale a Cehiei;
- ✓ Este cazul unei achiziții de acțiuni pentru salariați sau de alte titluri cu caracter participativ preferențial, emise de un nerezident către angajații săi cetățeni cehi sau către angajații cehi ai unei întreprinderi în care emitentul este participant la capitalul social;
- ✓ Achiziția de titluri de valoare străine de la un alt rezident ca urmare a unei alte tranzacții.

Emiterea de obligațiuni străine în Republica Cehă sau introducerea lor pe piața internă este permisă numai cu autorizația valutară emisă de Banca Națională a Cehiei.

Emiterea sau introducerea în Republica Cehă a instrumentelor pieței monetare străine necesită existența autorizației valutare emise de Banca Națională a Cehiei.

Creditele financiare pot fi acordate de rezidenți nerezidenților numai pe baza unei autorizații valutare. Fac excepție următoarele operații:

- creditele acordate de o entitate valutară care deține o autorizație bancară pentru un anumit domeniu de activitate;
- creditul acordat constituie investiție directă;
- creditul este acordat între persoane fizice și nu urmează să fie utilizat în activități comerciale.

Un nerezident care nu are cetățenie cehă poate dobândi o proprietate imobiliară numai în acele cazuri prevăzute de legea cehă:

- ☞ prin moștenire;
- ☞ pentru reprezentanțele diplomatice ale unui stat străin sub principiul de reciprocitate;
- ☞ dacă este vorba de proprietăți imobiliare dobândite în indiviziune de un cuplu de soți dintre care numai unul este nerezident; sau dacă este vorba de proprietăți imobiliare dobândite de nerezident de la un soț, soție, părinți sau bunici;
- ☞ prin schimbul unei proprietăți imobiliare în Cehia, care se află deja în patrimoniul nerezidentului, prețul celei nou dobândite nedepășind prețul primei proprietăți;
- ☞ dacă nerezidentul cumpărător deține un drept de prezumpțiune ca urmare a existenței unui drept de proprietate comun și proporțional asupra unui teren sau a unei clădiri;
- ☞ dacă este vorba despre o construcție făcută de nerezident pe pământul său.

Ca o *concluzie* a celor expuse, putem afirma că, în urma acordului de clearing încheiat între guvernul ceh și cel slovac, băncile centrale ale celor două republici au recurs la devalorizări sau revalorizări succesive ale monedelor naționale pentru rezolvarea dezechilibrului balanței comerciale. S-a preconizat realizarea convertibilității depline a coroanei până la **sfârșitul anului 1995**. În acest scop, guvernatorul Băncii Naționale a Cehiei a lansat un *plan în două etape*:

- ⇐ *în prima etapă*, urma să se înlăture restricțiile cu privire la suma în moneda națională pe care cetățenii cehi puteau să o transforme în valută. Banca Națională a Cehiei a mărit această sumă de la 7500 coroane, în **anul 1993**, la 12 000 coroane în **anul 1994**;
- ⇐ *a doua etapă* avea drept scop liberalizarea operațiunilor de pe piața de capital, inclusiv a investițiilor de portofoliu. Se permitea repatrierea câștigurilor investitorilor străini, în vederea atragerii de noi investiții pe piețele cehe de capital. De asemenea, societățile cehe puteau deschide conturi în valută la băncile străine.

Primul ministru al Cehiei, Vaclav Klaus, considera necesară menținerea cursului de schimb al coroanei cehe ca o „ancoră nominală”.

Guvernul ceh preconiza luarea unor măsuri pentru atenuarea efectului social, cum ar fi:

- divizarea datoriilor neachitate - în acest sens, urma să se creeze o instituție care să onoreze 60-65 la sută din creditele neachitate ale societăților îndatorate;
- negocierea unor facilități de creditare cu instituțiile financiare internaționale, acestea urmând a fi puse la dispoziția băncilor comerciale cehe, fiind destinate sprijinirii acestora în onorarea pretențiilor creditorilor;
- oferirea datoriilor societăților contra acțiuni.

În **anul 1994**, procedurile întreprinse de agenții economici în vederea obținerii permisiunii de păstrare a valutei în conturi au fost simplificate și parțial liberalizate.

Începând cu data de **1 septembrie 1994**, cumpărarea de către rezidenți a titlurilor de valoare străine a fost parțial liberalizată. Exportul și importul de titluri de valoare exprimate în coroane au fost permise fără restricții.

Enumerăm câteva îmbunătățiri aduse regimului valutar din Republica Cehă, în **anul 1997**:

- Aranjament de schimb:
 - *27 mai*: S-a renunțat la marja de fluctuare a cursului de schimb, introducându-se un nou aranjament de schimb bazat pe un sistem de flotare controlată. Acest sistem a fost destinat să mențină stabilitatea cursului de schimb al coroanei cehe (Czech koruna) față de marca germană.
- Tranzacții de capital:
 - *9 aprilie*: Autorizațiile valutare și-au încetat aplicabilitatea în cazul titlurilor de valoare străine, emise conform Secțiunii 11 a Legii Valutare, care urmau a fi introduse pe piața internă, în măsura în care nu erau tranzacționate public.

Îmbunătățiri aduse regimului valutar din Republica Cehă în **anul 1998**:

- Tranzacții de capital:
 - *13 ianuarie*: Parlamentul a aprobat Legea Comisiei Valorilor Mobiliare.

Cursul de schimb se determină prin flotare controlată, în scopul menținerii competitivității externe, cu urmărirea permanentă a fluctuațiilor mărcii germane și ale dolarului american.

3.3.4. Republica Slovacă

Moneda națională a Republicii Slovacă este *coroana slovacă*. În Republica Slovacă, Banca Națională este responsabilă, în colaborare cu Ministerul Finanțelor, în administrarea controlului valutar și în emiterea reglementărilor valutare. În general, Ministerul Finanțelor are autoritate asupra creditelor guvernamentale.

Republica Slovacă a acceptat prevederile Art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional la data de 1 octombrie 1995.

Cursul de schimb oficial se stabilea în funcție de un coș valutar compus din două valute convertibile și se determina în ședințe de fixing conduse de Banca Națională a Slovaciei³¹.

După dezmembrarea RFCS, experții Fondului Monetar Internațional au recomandat o devalorizare a coroanei slovacă cu circa 5-10 la sută pentru stimularea exporturilor. Deși s-a încercat menținerea stabilității cursului coroanei și evitarea devalorizării acesteia, nu s-a reușit acest lucru. Încheierea acordului de clearing cu Cehia pentru schimburile comerciale reciproce, utilizând ca monedă de cont ECU, a necesitat „ajustarea” permanentă a cursului de schimb al coroanei față de ECU. Aceste măsuri au contribuit la stimularea firmelor slovacă, dar au avut ca efect și creșterea ratei inflației.

În prezent, cursul de schimb al coroanei slovacă se determină tot în funcție de un coș de valute care conține marca germană (60 la sută) și dolarul american (40 la sută). Acesta poate fluctua cu o marjă de +/- 7 la sută și se determină în ședințe zilnice de fixing organizate de Banca Națională a Slovaciei.

³¹ Valutele sunt: marca germană (60 la sută) și dolarul american (40 la sută)

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice rezidente pot să-și deschidă conturi în valută, purtătoare de dobândă, la orice bancă comercială rezidentă, fără declararea sursei de proveniență a valutei. Disponibilitățile valutare din aceste conturi pot fi folosite fără restricții de către titularii acestor conturi. Un rezident poate să-și deschidă în străinătate un cont exprimat fie în moneda națională, fie într-o valută. Un rezident poate deveni parte într-un contract și, în baza acestuia, solicită transmiterea într-un cont din străinătate a unor fonduri exprimate în monedă națională sau valută numai după obținerea unei autorizații valutare emisă de Ministerul Finanțelor sau Banca Națională a Slovaciei. Nu se solicită autorizația valutară prealabilă în următoarele cazuri: atunci când rezidentul posedă o licență de operare valutară sau bancară; pentru a finanța costul de operare, probat documentar, al reprezentanței sau agenției de reprezentare a rezidentului în străinătate; pentru depozitarea sumelor în devize convertibile aparținând rezidentului, dacă legislația străină interzice transferul acestor sume în țară (în Slovacia) etc..

Nerezidenții, persoane fizice și juridice, puteau să dețină două tipuri de conturi purtătoare de dobândă:

- *conturi în moneda națională - coroane slovace*, deschise la bănci comerciale
Disponibilitățile din aceste conturi puteau fi folosite în mod liber pentru efectuarea unor plăți pe teritoriul Republicii Slovace. Toate plățile de invizibile efectuate în străinătate, din aceste conturi, cu excepția transferurilor legate de moșteniri, pensii, se autorizau de Banca Națională a Slovaciei.
- *conturi în valută*
Disponibilitățile din aceste conturi puteau fi utilizate liber pentru efectuarea unor plăți pe teritoriul Republicii Slovace sau în străinătate.

Operațiuni valutare de cont curent

Agenții economici rezidenți aveau obligația repatrierii, fără întârziere, a tuturor fondurilor dobândite în străinătate și exprimate în coroane slovace sau în devize convertibile după ce au fost achitate toate comisioanele, taxele și celelalte obligații pecuniare create în străinătate prin intrarea în posesia fondurilor respective, dar nu mai târziu de 30 de zile de la intrarea în posesie sau de la data la care au fost informați despre intrarea în posesie din punct de vedere legal sau de la data la care au devenit rezidenți slovaci. Sumele repatriate trebuiau, apoi, cedate sistemului bancar.

Această obligație nu se aplica: sumelor exprimate în coroane slovace sau în devize convertibile, folosite de un rezident persoană fizică în timpul sejurului sau domicilierei în străinătate și reinvestirii câștigurilor din investiții directe, deși această excepție nu se aplică și în cazul în care asemenea investiții necesită autorizație valutară.

Persoanele fizice rezidente trebuiau să repatrieze valuta dobândită în străinătate și să o vândă unei bănci sau să o depoziteze într-un cont valutar, dacă aceasta depășea echivalentul a 5000 coroane slovace.

La data de **1 ianuarie 1998**, cerința de cedare către sistemul bancar a încasărilor din export a fost abolită.

Comerțul invizibil

Rezidenții puteau folosi nelimitat disponibilitățile din conturile lor valutare pentru efectuarea plății pentru unele operațiuni invizibile.

Limita anuală permisă pentru efectuarea cheltuielilor turistice a crescut de la echivalentul a 9000 coroane slovace, la echivalentul a 16000 coroane slovace. Până la sfârșitul lunii **decembrie 1997**, rezidenților persoane juridice li se pretindea să vândă către o bancă orice sumă în valută obținută și care depășea 100.000 de coroane slovace. Cerințele de cedare a valutei către sistemul bancar au fost anulate începând cu data de **1 ianuarie 1998**.

Pentru deplasările în interes de serviciu existau plafoane diferite. Nu se exercită forme speciale de control asupra acestor plăți, cu excepția controalelor aplicate asupra limitelor privind cheltuielile de călătorie. Rezidenții pot folosi în scop turistic, fără limită, soldurile conturilor locale denumite în devize convertibile sau în coroane slovace; achizițiile suplimentare de numerar în devize, efectuate în scopuri turistice, sunt supuse limitei anuale de 60.000 coroane slovace. Călătoriile oficiale ale personalului organizațiilor bugetare sau subvenționate de la buget fac obiectul unor limite valutare diferite, depinzând de țara de destinație.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Întreprinderile înregistrate oficial puteau să obțină liber credite comerciale. Obținerea unor credite financiare din străinătate necesita autorizarea Băncii Naționale a Slovaciei. Se autorizau, de asemenea, de către Banca Centrală, investițiile directe în străinătate.

Nu exista o limită de participare la capitalul social al unei societăți pentru nerezidenți.

Investitorii străini puteau să-și transfere liber în străinătate dividende, profituri, dobânzi încasate.

În cazul lichidării societății, investitorii străini puteau să-și repatrieze liber întreaga valoare a capitalului de participare, precum și a celui câștigat, în valuta inițială, numai după plata impozitelor. Investițiile directe ale rezidenților slovaci în străinătate se efectuează numai cu aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a Slovaciei, cu excepția cazului în care investiția este efectuată într-o țară membră a Uniunii Europene.

Achizițiile din străinătate ale proprietăților imobiliare de către rezidenți se efectuează numai cu aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a Slovaciei, cu excepția achizițiilor efectuate în țările membre OCDE.

Nerezidenții pot dobândi proprietăți imobiliare în Republica Slovacă numai în următoarele cazuri: prin moștenire; în scopul deschiderii unor reprezentanțe diplomatice în condiții de reciprocitate ale unor state străine; în cazul unui schimb de proprietăți, nerezidentul cedează proprietatea imobiliară aflată deja în proprietatea sa în schimbul altor mijloace fixe aflate pe teritoriul slovac, al căror preț trebuie să nu depășească prețul proprietății inițiale, prețul fiind stabilit conform unor acte normative separate etc..

Un rezident poate încheia un contract privind acceptarea unui credit financiar de la un nerezident numai pe baza unei autorizații emise de Banca Națională a Slovaciei.

Acordarea de împrumuturi financiare de către rezidenți unor nerezidenți se face pe baza unei autorizații valutare, iar scadența împrumutului nu trebuie să depășească cinci ani.

Modificări intervenite în regimul valutar al Republicii Slovace în **anul 1997**:

➤ Aranjamentul de schimb

- *1 ianuarie*: Marja de fluctuație a cursului de schimb a fost mărită la +/-7 la sută.

Modificări intervenite în regimul valutar al Republicii Slovace în **anul 1998**:

- Conturile rezidenților
 - *1 aprilie*: Au avut loc următoarele modificări:
 - ♦ s-a renunțat la cerința de a vinde către bănci încasările în valută;
 - ♦ s-a renunțat la aprobarea prealabilă solicitată persoanelor juridice de a deține conturi în devize convertibile;
 - ♦ conturile în monedă națională au devenit pe deplin convertibile în devize convertibile.

- Conturile nerezidenților
 - *1 aprilie*: Au avut loc următoarele modificări:
 - ♦ coroana slovacă a devenit pe deplin convertibilă în devize convertibile;
 - ♦ s-au ridicat restricțiile cantitative impuse plăților efectuate în străinătate, dar acestea trebuiau efectuate numai pe baza unei obligații contractuale.

- Exporturi și încasări din exporturi
 - *1 ianuarie*: Cerința de cedare a încasărilor din exporturi fost anulată.

- Plăți pentru tranzacții invizibile și transferuri curente
 - *1 aprilie*: S-a renunțat la limitele impuse cheltuielilor turistice în străinătate.

- Venituri din tranzacții invizibile și transferuri curente
 - *1 aprilie*: Cerința de cedare a încasărilor rezultate din comerțul cu invizibile a fost anulată.

- Tranzacții de capital
 - *1 aprilie*: Filialele băncilor străine au primit dreptul să dețină proprietăți imobiliare, dar numai pentru construcții sau reconstrucții de imobile.

În finalul analizei, putem afirma că guvernul slovac a adoptat un „pachet” de măsuri pentru menținerea stabilității la nivel macroeconomic, politicile de stabilizare urmărind, în principal, majorarea rezervelor valutare ale sistemului bancar, menținerea convertibilității interne.

Banca Națională a Slovaciei a adoptat unele măsuri pe termen scurt pentru consolidarea rezervelor valutare cum ar fi reducerea plăților în avans, efectuate de societățile slovace.

Politica monetară a Băncii Centrale a urmărit: menținerea convertibilității coroanei, menținerea inflației sub control, asigurarea stabilității cursului de schimb, supravegherea sistemului bancar.

Recentele măsuri de austeritate au condus la reducerea deficitului fiscal și a celui de cont curent. Guvernul a considerat necesară reînnoirea reformelor structurale. Acesta a decis ca în domeniul bancar să se privatizeze, în perioada următoare, trei bănci cu capital de stat (VUB, SLSP, IRB). Pentru realizarea acestui obiectiv sunt căutați investitori străini.

3.3.5. Bulgaria

Moneda națională a Bulgariei este *leva*.

Controlul valutar este exercitat de către Ministerul Finanțelor, Banca Națională a Bulgariei, băncile autorizate, administrația vamilor, paza de frontieră și oficiile poștale.

Banca Națională a Bulgariei răspunde de politica cursului de schimb. Tranzacțiile valutare se realizau prin 20 de bănci comerciale, două sucursale de bănci stăine și o instituție financiară. Alte 13 bănci erau autorizate să deschidă conturi pentru efectuarea plăților externe.

La data de 1 iulie 1997, prin amendarea Legii Băncii Naționale a Bulgariei, a fost înființat un Consiliu Monetar. Marca germană a fost aleasă ca monedă ancoră, iar pentru leva a fost stabilit un curs fix de 1.000 leva/1DEM. Consiliul Monetar, înființat pentru a realiza programul reformei, a înregistrat rezultate remarcabile în ceea ce privește reducerea inflației, a ratelor dobânzilor și a deficitului bugetar. Acest consiliu a reușit să mențină stabilitatea macroeconomică a Bulgariei în ciuda înrăutățirii climatului extern (criza din Rusia, conflictul din Kosovo etc.)

În septembrie 1998, Bulgaria a acceptat prevederile art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional.

Cursul de schimb al levei față de dolar se cota zilnic de către Banca Națională a Bulgariei și se baza pe media ponderată a tranzacțiilor pe piața valutară interbancară din ziua precedentă tranzacției. Acest curs se numea cursul de schimb central.

Încă din semestrul al doilea al **anului 1991**, Bulgaria a adoptat un regim de curs de schimb flexibil. Pentru a evita instabilitatea datorată variațiilor ample ale cursului de schimb, Banca Centrală și-a rezervat dreptul să intervină pentru a menține flotarea apropiată unui curs de referință.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Rezidenții își puteau păstra disponibilitățile în valută în conturi deschise la bănci din Bulgaria. Aceste conturi se deschideau fără restricții, dar transferurile valutare în străinătate se puteau efectua numai cu acordul Ministerului Finanțelor și Băncii Naționale a Bulgariei, excepție făcând plățile pentru tranzacțiile invizibile și transferurile curente. Aceste plăți se puteau efectua după prezentarea la băncile comerciale a documentelor solicitate.

Chiar dacă deschiderea de conturi la băncile străine nu era interzisă, ca toate transferurile în străinătate, transferurile efectuate din Bulgaria în aceste conturi erau supuse reglementării. Era necesară aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a Bulgariei și a Ministerului Finanțelor. Soldurilor acestor conturi li se bonifica o dobândă la nivelul dobânzii de pe piața internațională.

Nerezidenții puteau deține conturi în valută, precum și conturi în moneda națională „leva”, fără restricții, autorizații etc. în scopul efectuării de tranzacții în Bulgaria.

Creditarea și debitarea conturilor valutare nu intra sub incidența nici unei reglementări, iar transferurile în străinătate din aceste conturi nu erau supuse restricțiilor.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorii sunt obligați să repatrieze într-o lună încasările în valută aferente exporturilor efectuate. Aceste venituri din export nu trebuie cedate sistemului bancar, ele putând fi păstrate în valută sau vândute pe piața valutară interbancară.

Comerțul invizibil

Cheltuielile aferente deplasărilor în străinătate, în interes de serviciu, sunt permise și nu sunt restricționate.

Pentru efectuarea călătoriilor turistice, sunt permise cumpărări de valută până la maximum echivalentul a 2000 USD (10000 leva) per persoană, per an, pentru persoanele care nu dețin depozite valutare.

Rezidenții care dețin depozite în valută pot să-și folosească disponibilitățile din aceste conturi fără restricții.

Băncile comerciale pot vinde liber valută persoanelor fizice rezidente sau persoanelor juridice rezidente, dacă documentația prezentată de acestea demonstrează că valuta era solicitată pentru:

- ✓ importuri autorizate de bunuri și servicii;
- ✓ transport sau alte cheltuieli legate de transportul mărfurilor și persoanelor, efectuat de nerezidenți;
- ✓ plata dobânzilor și ratelor de capital pentru creditele autorizate de Banca Națională a Bulgariei;
- ✓ călătorii de afaceri;
- ✓ taxe de asigurare;
- ✓ comisioane bancare;
- ✓ școală și perfecționări;
- ✓ îngrijire sănătate;
- ✓ cheltuieli cu reclama comercială;
- ✓ cotă de participare a membrilor la diverse organizații internaționale;
- ✓ participarea la concerte și festivaluri internaționale.

Nerezidenții pot să cumpere valută de la băncile comerciale bulgare în vederea transferării în străinătate a:

- ✓ venitului obținut în leva din investiția efectuată;
- ✓ compensației primite ca urmare a naționalizării investiției efectuate;
- ✓ veniturilor obținute din lichidarea investiției;
- ✓ veniturilor obținute în leva din vânzarea investițiilor.

Aceste transferuri în străinătate se puteau efectua numai după prezentarea documentelor care certificau onorarea tuturor obligațiilor față de statul bulgar.

Veniturile în valută obținute din comerțul invizibil trebuiau să fie repatriate într-o lună și puteau fi păstrate în valută sau puteau fi vândute pe piața valutară interbancară.

Plățile pentru transport și asigurare, cheltuielile de depozitare, cheltuielile administrative, comisioanele, cheltuielile pentru studii în străinătate, cotizațiile și taxele de membru în diverse asociații, onorariile pentru consultanță și servicii juridice fac obiectul unor restricții. Plata dobânzilor este permisă în cazul împrumuturilor aprobate de Ministerul Finanțelor, după prezentarea aprobării contractului de împrumut, precum și a unui document bancar care să certifice efectuarea tragerii sumelor în devize convertibile contractate.

Profiturile și dividendele pot fi transferate în străinătate, cu condiția ca investitorul străin să-și fi plătit toate obligațiile către statul bulgar.

Plata ratelor de capital la împrumuturile aprobate de Ministerul Finanțelor este permisă numai după prezentarea aprobării contractului de împrumut și a unui document bancar care să certifice primirea împrumutului contractat.

Încasările din tranzacțiile cu invizibile trebuie repatriate.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Băncile autorizate să funcționeze în Bulgaria pot să acorde împrumuturi în străinătate fără autorizația Băncii Naționale a Bulgariei.

Băncile comerciale autorizate să conducă tranzacții valutare pot să acorde împrumuturi în străinătate numai pe baza garanției emise de Guvernul Bulgariei și cu condiția încadrării activității

desfășurate în regulile de prudențialitate stabilite de Banca Națională a Bulgariei. Aceste bănci pot, de asemenea, acorda împrumuturi în valută și leva rezidenților și nerezidenților.

Se solicită autorizarea expresă a Băncii Naționale a Bulgariei și Ministerului Finanțelor pentru transferurile valutare de următoarea natură:

- ✓ investiții directe;
- ✓ credite acordate și primite din străinătate;
- ✓ investiții în străinătate;
- ✓ transferul în valută al unor taxe care nu erau de natura importurilor de bunuri și servicii.

Ca o concluzie, putem afirma că Banca Centrală a Bulgariei a avut ca principale atribuții: reglementarea masei monetare și controlul preventiv asupra băncilor de rangul al doilea, precum și realizarea convertibilității interne (un nou regulament valutar a fost emis în **februarie 1994**).

Modificări intervenite în regimul valutar al Bulgariei în **anul 1998**:

➤ **Tranzacții de capital**

- *13 ianuarie*: Limitele prevăzute pentru pozițiile valutare deschise au fost extinse. Fiecare bancă trebuia să se încadreze: într- un raport de maxim 25 la sută între poziția sa valutară deschisă și suma fondurilor sale proprii, excluzând fondurile exprimate în mărci germane și într-un raport de maxim 60 la sută între poziția sa valutară deschisă netă și suma fondurilor sale proprii, excluzând fondurile exprimate în mărci germane.
- *La sfârșitul anului*, a fost privatizată a doua bancă mare din Bulgaria. S-au realizat, de asemenea, mai mulți pași în ceea ce privește îmbunătățirea performanțelor sistemului bancar. Astfel, au fost adoptate noi reglementări privind: poziția valutară a băncilor, adecvarea capitalului, administrarea lichidității băncilor și rezervele minime obligatorii.

3.3.6. **Croația**

Moneda națională a Croației este *kuna*, care a înlocuit dinarul croat.

Tranzacțiile valutare erau guvernate de Legea cu privire la regimul valutar și tranzacțiile valutare și cu aur, lege care a fost emisă în anul 1993. Banca Națională a Croației formulează și conduce politica valutară și emite reglementări valutare. Companiile care doresc să se angajeze în operațiuni de comerț exterior trebuie să se înregistreze la curțile comerciale de justiție. Tranzacțiile valutare se realizau prin bănci autorizate să funcționeze în Croația (în prezent 53 de bănci).

Croația a acceptat formal obligațiile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 din Statutul Fondului Monetar Internațional, la data de 29 mai 1995.

Cursul de schimb al kunei se determina pe piața interbancară, **prin sistemul fluctuației dirijate**. Cursurile de schimb de pe piața interbancară se determinau de către băncile autorizate, care tranzacționau între ele la cursuri negociate liber. Banca Națională a Croației putea stabili cursuri de schimb de intervenție, care erau cursuri de schimb la care aceasta tranzacționa cu băncile din străinătate pe piața interbancară. După ani de stabilitate, kuna croată s-a devalorizat cu 9 la sută față de marca germană, după criza din Rusia.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice rezidente puteau să-și deschidă conturi în valută numai în Croația. Totuși, Banca Națională a Croației putea permite persoanelor juridice rezidente să-și păstreze disponibilitățile în valută în conturi deschise la bănci străine. Aceste disponibilități valutare se

foloseau pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare, întâmpinarea necesităților activității de comerț exterior din străinătate. Legea specifică, însă, că persoanele juridice rezidente puteau deține conturi la bănci străine numai pe baza autorizației emise de Banca Națională a Croației.

În baza unui acord de plăți bilateral, rezidenții din Croația și Slovenia erau liberi să-și deschidă conturi în moneda națională în alte țări, dar trebuiau să le raporteze Băncii Naționale în vederea monitorizării. Aceste conturi puteau fi creditate numai cu încasări din export, iar disponibilitățile din aceste conturi puteau fi utilizate numai pentru plata importurilor sau investițiilor în Croația.

Retragerile de numerar erau permise numai cu autorizarea specială a Băncii Naționale a Croației.

Nerezidenții, persoane fizice și juridice, pot să deschidă conturi în valută la toate băncile autorizate să funcționeze în Croația. Aceste conturi puteau fi creditate liber cu valută și debitate pentru plăți în străinătate, pentru convertire în moneda națională. Ca o măsură de luptă împotriva spălării banilor, persoanele juridice nu pot credita aceste conturi cu sume în devize convertibile care să depășească 20.000 USD decât cu autorizarea specială a Băncii Naționale a Croației. Începând cu data de 12 martie 1997, nerezidenții, persoane juridice, pot retrage până la echivalentul a 15.000 kuni pe lună din depozitele lor.

Persoanele fizice și juridice nerezidente pot să deschidă conturi în moneda națională cu veniturile încasate din vânzarea bunurilor și serviciilor sau din valuta transferată din străinătate.

Operațiuni valutare de cont curent

Plățile externe pentru importurile autorizate efectuate de persoane juridice nu sunt restricționate. Nu este permisă efectuarea unor plăți în avans pentru importuri.

Exportatorii sunt obligați să repatrieze în întregime valuta aferentă exporturilor efectuate în termen de cel mult 90 de zile de la data efectuării exportului. Această perioadă poate fi prelungită până la 150 de zile, cu acordul Băncii Naționale a Croației. În cazul depășirii termenului de 90 de zile, contractele de credit încheiate trebuie comunicate Băncii Naționale a Croației.

Comerțul invizibil

Persoanele fizice pot să cumpere valută de pe piața valutară în vederea efectuării plății pentru bunurile și serviciile achiziționate din străinătate sau pentru a o depozita în conturi valutare în vederea efectuării unor plăți viitoare. Rezidenții, persoane fizice, pot scoate din țară până la echivalentul a 1.000 DEM.

Persoanele juridice rezidente pot să cumpere valută numai pentru efectuarea unor plăți autorizate în străinătate.

Este permisă, de asemenea, efectuarea plății unor taxe de leasing, cu condiția demonstrării că acel import temporar a fost înregistrat la bancă.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Persoanele juridice rezidente, inclusiv băncile comerciale, puteau să contracteze împrumuturi din străinătate. Aceste împrumuturi contractate, inclusiv creditele comerciale, trebuiau înregistrate la Banca Națională a Croației.

Rezidenții, persoane juridice, pot acorda credite financiare nerezidenților numai dacă la capitalul acestora este acționară o companie croată, deși nerezidentul în cauză este entitate străină.

Creditele financiare puteau fi acordate și nerezidenților.

Persoanelor fizice li se permitea obținerea de credite în moneda națională sau în valută de la nerezidenți.

Băncile comerciale aveau anumite limite la pozițiile valutare.

Investițiile directe efectuate de nerezidenți puteau îmbrăca forma societăților mixte sau cu capital străin în întregime, cu excepția sectorului financiar. Investițiile străine directe în străinătate efectuate de către rezidenți trebuie înregistrate la Ministerul Economiei în termen de 30 de zile de la semnarea contractului. Repatrierea capitalului și transferarea în străinătate a profiturilor nu sunt restricționate.

Intrările de capital sub forma investițiilor de portofoliu nu erau restricționate, în schimb ieșirile de capital sub aceeași formă erau restricționate. În prezent, investițiile de portofoliu în Croația sunt restricționate numai în ceea ce privește achiziționarea obligațiunilor pe termen scurt ale guvernului croat pe piața primară. În general, investițiile de portofoliu ale rezidenților din exterior sunt restricționate.

Nerezidenții, persoane fizice, pot dobândi proprietăți imobiliare în Croația prin moștenire, atunci când țara lor de rezidență acordă tratament de reciprocitate în această chestiune rezidenților croați.

Nerezidenții, persoane fizice, care nu sunt angajați în operațiuni economice în Croația, pot achiziționa terenuri și clădiri numai în aceleași condiții de reciprocitate.

Nerezidenții, persoane juridice, care derulează activități economice în Croația, pot, de asemenea, în aceste condiții, să cumpere terenuri și clădiri și să le vândă persoanelor juridice rezidente sau nerezidente.

Concluzionând, putem spune că Croația s-a confruntat în ultimii ani cu o serie de fenomene economice negative accentuate de starea de război și de efectele acesteia.

În aceste condiții, autoritățile croate și-au propus să acționeze în direcția vitalizării producției și investițiilor, a atragerii de investitori străini și, totodată, pentru instituirea unui regim strict de economii și raționalizări, care să conducă la privatizarea proprietății sociale.

Au fost adoptate o serie de măsuri de „terapie șoc”. Obiectivul principal al acestui pachet de măsuri l-a constituit reducerea inflației anuale. Astfel, a fost devalorizat dinarul în mai multe etape și apoi a fost lăsat să floteze.

Banca Națională a Croației, în paralel cu reducerea emisiunilor de bancnote, a limitat achiziționarea de valută convertibilă pentru bănci la 32 de milioane de dolari pe lună, iar pentru persoane fizice la 500 DEM. S-a cerut, de asemenea, băncilor să limiteze creditele la marii depunători, pentru a preveni eventuala lor instabilitate.

Obiectivul final al Băncii Naționale a Croației l-a reprezentat: *realizarea convertibilității totale a monedei naționale*.

În luna **mai 1994**, dinarul croat a fost înlocuit cu altă monedă națională numită kuna, la un raport de 1 kuna pentru 1000 dinari croați.

Modificări intervenite în regimul valutar al Croației în **anul 1997**:

➤ Conturile nerezidenților

- *12 martie*: Persoanelor juridice străine li s-a permis să efectueze retrageri din conturile lor de depozit, denominate în kuni, până la echivalentul a 15,000 kuni în fiecare lună.

Modificări intervenite în regimul valutar al Croației în **anul 1998**:

- Aranjamente pentru plăți și vărsăminte
- *17 martie*: Au fost aduse modificări Legii sistemului valutar cu privire la operațiunile de spălare a banilor.

Lipsa lichidității interne, precum și sporirea problemelor din sectorul bancar, au determinat intrarea economiei în recesiune spre **sfârșitul anului 1998**. În același timp, scăderea cererii interne și deprecierea monedei naționale au condus la reducerea în **anul 1999** a deficitului balanței comerciale. Noua lege bancară, intrată în vigoare în **decembrie 1998**, a crescut adecvarea capitalului de la 8 la sută, la 10 la sută. Prin această lege a fost sporită și autoritatea Băncii Croației în controlul solvabilității băncilor.

3.3.7. Slovenia

Moneda națională a Sloveniei este *tolarul*, care a fost introdusă în **octombrie 1991** și a înlocuit dinarul iugoslav la paritate.

Operațiunile pieței valutare sunt guvernate de legea devizelor, lege promulgată în **ianie 1991**. Legea a introdus o piață valutară liberă operată de către bănci și case de schimb valutar și stipula reguli și reglementări pentru tranzacțiile valutare.

Potrivit Legii pieței valutare, controlul valutar este exercitat de:

- Banca Sloveniei asupra operațiilor valutare ale băncilor și caselor de schimb valutar;
- Inspectoratul valutar din cadrul Ministerului Finanțelor asupra operațiunilor valutare și de comerț exterior al persoanelor fizice și juridice, altele decât băncile și de vamă atunci când sunt îndeplinite condițiile necesare pentru transferul peste graniță al bunurilor, ca și al bancnotelor, titlurilor de valoare și aurului.

Slovenia a acceptat prevederile Art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional la data de 1 septembrie 1995.

Cursul de schimb al tolarului se determină pe piața valutară pe baza cererii și ofertei de valută și are o **fluctuare dirijată**.

Banca Sloveniei poate, de asemenea, să participe la piața valutară și poate să cumpere și să vândă valută în tranzacțiile cu guvernul și băncile comerciale.

Banca Sloveniei nu stabilește o marjă între cursurile de cumpărare și vânzare ale tranzacțiilor băncilor cu publicul.

Banca Sloveniei publică zilnic o medie a cursului de schimb pe ultimele două luni, urmînd a fi folosită pentru evaluări vamale și contabile, ca și pentru tranzacțiile guvernamentale. Nu există o piață valutară la termen, dar tranzacțiile valutare la termen sunt interzise.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice, rezidente și nerezidente, au permisiunea de a deschide conturi în valută în Slovenia fără restricții.

Nerezidenții puteau să-și deschidă conturi în moneda locală cu venituri obținute din vânzarea valutei, precum și din vânzarea bunurilor și serviciilor către rezidenți. Soldurile acestor conturi nu puteau fi convertite în valută convertibilă și repatriate.

Rezidenții persoane juridice pot menține conturi în străinătate numai în cazuri specifice. Numai băncile autorizate să efectueze plăți externe pot menține conturi în străinătate, acest lucru nefiind permis și rezidenților persoane fizice, pentru aceasta fiind necesară aprobarea Băncii Sloveniei.

Nerezidenții pot să dețină la bănci din Slovenia conturi în valută. Retragerile în numerar din aceste conturi sunt limitate la echivalentul a 250.000 tolar sloveni pe lună; retragerile depășind această sumă fac obiectul aprobării din partea Băncii Sloveniei.

Nerezidenții pot deschide conturi în tolar și efectua operațiuni cu conturi denumite în tolar. Acestea nu pot fi decât conturi nominale. Retragerile în numerar din aceste conturi sunt limitate la 250.000 tolar sloveni pe lună; retragerile depășind această sumă sunt supuse aprobării prealabile a Băncii Sloveniei. Soldurile creditoare ale acestor conturi pot fi convertite în devize convertibile și repatriate.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorii sunt liberi să încheie acorduri de plată cu importatorii străini. În cazul în care încasarea contravalorii exportului întârzie cu mai mult de un an, aceste tranzacții trebuie înregistrate la Banca Sloveniei ca acorduri de credit.

Pe măsura obținerii contravalorii în valută a exporturilor efectuate, aceasta trebuie repatriată.

Exportatorii au un termen de două zile lucrătoare pentru a-și vinde încasările lor în valută sau pentru a-și folosi încasările pentru plăți externe, la un curs de schimb negociat liber. După acest termen, aceștia sunt obligați să-și vândă încasările unei bănci autorizate.

Băncile comerciale efectuează plăți de natura contului curent numai după prezentarea documentelor care justifică scopul tranzacției.

Comerțul invizibil

Nu există control valutar asupra încasărilor din invizibile.

Rezidenții nu pot să contracteze polițe de asigurare în străinătate, cu excepția cazurilor în care este vorba despre reasigurare contractată de companiile de asigurări.

Veniturile și încasările din tranzacțiile cu invizibile și transferuri curente trebuie repatriate în Slovenia și cedate sistemului bancar.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

În conformitate cu prevederile Legii privind tranzacțiile externe pe credit, persoanele juridice rezidente pot să împrumute din străinătate fără restricții la termene comerciale. Guvernul poate să emită garanții și să împrumute în străinătate numai în concordanță cu legile specifice aprobate de Parlament.

Rezidenții sunt obligați să-și desfășoare investițiile de portofoliu sub forma titlurilor de valoare tranzacționate pe piața secundară.

Titlurile de valoare străine pot fi oferite în Slovenia doar cu autorizația prealabilă a Agenției pentru piața valorilor mobiliare, de către companii de brokeraj interne și bănci autorizate. Băncile pot achiziționa obligațiuni străine.

Creditele comerciale fac obiectul înregistrării la Banca Sloveniei, în cazul în care plata pentru bunuri și servicii este amânată cu mai mult de 12 luni.

Băncile interne și Corporația de export a Sloveniei pot acorda credite financiare nerezidenților, potrivit strategiei lor de afaceri.

În cazul creditelor acordate de nerezidenți rezidenților, există o cerință de constituire a unor depozite fără dobândă - pentru împrumuturile constituite după decembrie 1996 - de 40% din

împrumuturile pe termen de până la 7 ani și de 10 la sută pentru împrumuturile pe termene depășind 7 ani, pentru următoarele categorii de credite:

- ♦ credite financiare externe, altele decât cele contractate pentru finanțarea operațiunilor de import-export;
- ♦ rambursarea de credite contractate în străinătate sub termeni relativ mai puțin favorabili;
- ♦ credite contractate în străinătate de Corporația de export slovenă, dacă sumele împrumutate sunt folosite pentru acordarea de credite nerezidenților;
- ♦ înființarea unei companii în străinătate, mărirea capitalului sau achiziționarea de părți la capitalul unei companii străine.

Împrumuturile contractate de băncile interne autorizate sau de Republica Slovenă sunt scutite de cerința de creare a depozitului de 10 la sută din valoarea împrumutului.

În baza prevederilor Constituției din **iulie 1997**, nerezidenții pot dobândi dreptul de proprietate asupra clădirilor și terenurilor ca urmare a unei legi sau a unui tratat internațional, în condiții de reciprocitate. Statele străine pot, totuși, dobândi dreptul să dețină proprietăți imobiliare pentru a-și desfășura activitățile diplomatice și consulare. Mai mult, străinii pot dobândi titlu de proprietate asupra terenului numai prin moștenire, în măsura în care reciprocitatea acestui drept este recunoscută.

Rezidenții, persoane fizice, nu au dreptul să contracteze împrumuturi de la nerezidenți.

Băncile nu pot contracta împrumuturi pe termen scurt în străinătate. Băncile interne autorizate pot acorda credite în valută persoanelor juridice rezidente, cu condiția ca termenii contractului să nu fie mai puțin favorabili pentru client decât termenii și condițiile dominante pe piața internațională de capital pentru operațiunile de creditare similare. Fondurile astfel obținute pot fi folosite pentru efectuarea de plăți în străinătate și pentru refinanțarea obligațiilor existente decurgând din credite acordate anterior.

Programul de reformă în Slovenia conținea măsuri severe de redresare economică, prioritățile fiind: stabilizarea macroeconomică și politica monetară; reabilitarea băncilor și investițiilor străine etc.

Un pas important spre stabilizarea macroeconomică a fost reprezentat de adoptarea propriei monede - tolar, al cărui curs de schimb a fost inițial de 1 la 1 dinar și apoi devalorizat la un curs de schimb de 32 tolar /IDEM.

Guvernul a declanșat o politică monetară restrictivă, de control al inflației; de liberalizare a comerțului exterior și de realizare a unui surplus al balanței de plăți externe.

În vederea acumulării de valută convertibilă - depozitată de cetățenii sloveni în bănci din țară sau străinătate, Guvernul a procedat la vânzarea pe valută a unui procent de 35 la sută din apartamentele proprietate de stat, la prețuri inferioare valorii reale de pe piață.

În cursul **anului 1994**, au fost eliminate restricțiile cu privire la transferarea soldurilor conturilor în tolar, conturi deținute de nerezidenți.

Au fost introduse, de asemenea, restricții privind împrumuturile bancare pe termen scurt.

Modificări intervenite în regimul valutar al Sloveniei în **anul 1997**:

➤ Conturile nerezidenților

- *4 februarie*: Retragerile în numerar din conturile în valută au fost limitate la 250.000 dolari pe lună sau echivalentul. Sumele depășind această limită erau supuse aprobării Băncii Sloveniei.

- Tranzacții de capital
- *21 ianuarie:* Băncile interne au fost autorizate să acorde credite financiare nerezidenților, în conformitate cu propria politică. Companiile rezidente, altele decât băncile, pot acorda credite financiare companiilor pe care le controlează.
- *4 februarie:* Nerezidenții trebuiau să-și deruleze investițiile lor de portofoliu sub forma derivatelor și titlurilor de valoare tranzacționate pe piața secundară.
- *24 mai:* S-a renunțat la cerința de constituire a unor depozite nepurtătoare de dobândă pentru creditele atrase din străinătate în vederea înființării unei companii, măririi capitalului unei companii existente sau achiziționării unor acțiuni într-o companie străină.
- *29 iunie:* Companiile rezidente, altele decât băncile, au primit permisiunea de a acorda credite financiare companiilor afiliate.
- *15 noiembrie:* Corporația slovenă pentru export a primit permisiunea să acorde credite financiare nerezidenților, în conformitate cu strategia proprie de afaceri.
- *29 noiembrie:* S-a renunțat la cerința de constituire a unui depozit nepurtător de dobândă pentru împrumuturile atrase din străinătate de către Corporația slovenă de export dacă fondurile împrumutate erau folosite pentru acordarea de credite nerezidenților.
- *16 decembrie:* Banca Sloveniei a scurtat perioada în care băncile urmau să-și limiteze expunerea valutară zilnică la 20% din capital. Noul termen limită a fost stabilit pentru 1 ianuarie 2000.

Legea privind operațiunile valutare a fost adoptată în **martie 1999**. Regulamentul de aplicare a legii, adoptat în iulie – septembrie același an, au constituit pași importanți spre liberalizarea totală a fluxurilor de capital. Cele mai importante realizări ale legislației au fost liberalizarea investițiilor directe, a operațiunilor de credit, precum și a tranzacțiilor cu hârtii de valoare. Legea a eliminat, de asemenea, cea mai mare parte a restricțiilor impuse asupra intrărilor de capital pe termen scurt. Legea a creat cadrul pentru liberalizarea completă a contului de capital, până în momentul aderării țării la Uniunea Europeană.

În ceea ce privește sistemul bancar, se poate spune că în luna ianuarie 1999 a fost adoptată o lege bancară prin care băncile străine sunt autorizate să-și deschidă sucursale în Slovenia. Aceste sucursale se supun măsurilor de supraveghere ale Băncii Sloveniei. Ca urmare a adoptării acestei legi, în luna iunie 1999, Banca Sloveniei a înregistrat prima sucursală de bancă străină și anume Kaerntner Sparkasse din Austria.

În prezent, cursul de schimb al monedei naționale se determină prin flotare controlată în scopul menținerii stabilității prețurilor, cu urmărirea permanentă a fluctuațiilor Euro.

3.3.8. Estonia

Moneda națională a Estoniei este *coroana estoniană*.

În conformitate cu legea Băncii Centrale, autoritatea de a emite și aplica reglementările valutare îi revine acestei bănci. Controlul importurilor și exporturilor se realizează de către Ministerul Finanțelor.

Din momentul introducerii unui sistem valutar lărgit, convertibilitatea coroanei a fost garantată de către Banca Estoniei. Coroana este convertibilă în totalitate pentru toate tranzacțiile internaționale curente și de facto pentru toate tranzacțiile internaționale de capital. În același timp, a fost înființat un Consiliu Monetar.

Tranzacțiile în valute convertibile se realizau, în mod liber, de către băncile comerciale; aceste bănci erau libere să-și coteze propriile lor cursuri de schimb.

Estonia a acceptat, în mod formal, obligațiile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 din Statutul Fondului Monetar Internațional, la data de 15 august 1994.

Cursul de schimb al coroanei estoniene este fix din iunie 1992, fiind ancorat de marca germană la raportul de 8EEK/1DEM. Coroanele estoniene în bancnote, precum și depozitele băncilor comerciale la Banca Estoniei sunt preschimbate de Banca Centrală în mărci germane și invers, utilizându-se raportul amintit. Tranzacțiile în devize convertibile sunt efectuate liber de către băncile comerciale – care sunt libere să afișeze propriile lor cursuri de schimb.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Întreprinderile trebuiau să obțină autorizație în vederea deschiderii și funcționării conturilor în valută la băncile din străinătate. De asemenea, pentru deschiderea și funcționarea conturilor în valută la bănci interne, întreprinderile trebuiau să obțină o autorizație în acest sens.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorilor nu li se solicită repatrierea încasărilor provenite din exporturile efectuate.

Comerțul invizibil

Acest domeniu nu este reglementat.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

În Estonia, intrările și ieșirile de capital nu sunt controlate și nici restricționate.

Estonia, ca și celelalte Țări Baltice, imediat după obținerea independenței în **anul 1991** a ales calea reformei. Programul economic pe 12 luni, pe care l-a adoptat, a avut ca obiective stabilizarea macroeconomică și reformele structurale. Programul s-a bucurat de sprijinul Fondului Monetar Internațional și, ca urmare a aplicării lui, Estonia a înregistrat o stopare a declinului, o reducere a inflației și menținerea stabilității monedei naționale, succesul fiind asigurat și de politica monetară restrictivă, aplicată consecvent.

Astăzi, încrederea în moneda estoniană este puternică, aceasta nemodificându-și raportul de schimb de 8:1 care o lega de marca germană, dar apreciindu-se față de monedele principalilor săi parteneri comerciali (Finlanda, Suedia, Rusia).

Principalele obiective ale programului de reformă economică și financiară pe **anii 1993-1994** erau orientate spre consolidarea realizărilor obținute deja în procesul tranziției la economia de piață, menținând stabilitatea macroeconomică. S-a menținut politica monetară restrictivă pentru a susține coroana și pentru a ameliora capacitatea sistemului bancar de a face față tranziției. Au fost mărite atribuțiile de supervizor ale Băncii Estoniei, pentru a asigura respectarea reglementărilor și dezvoltarea băncilor comerciale.

Coroana este convertibilă pentru toate tranzacțiile curente și pentru tranzacțiile internaționale de capital.

Informațiile oferite de Raportul Fondului Monetar Internațional „Aranjamente și restricții valutare” pe **1995** au condus la concluzia că în Estonia exista o convertibilitate de facto, urmând a fi declarată o convertibilitate de jure.

Facem precizarea că persoanelor fizice rezidente li s-a permis, începând cu **martie 1994**, să deschidă conturi valutare la bănci estoniene.

Modificări intervenite în regimul valutar al Estoniei în **anul 1997**:

➤ Tranzacții de capital

- *1 iulie*. Obligățiile nete către instituțiile de credit străine sunt supuse unei cerințe de constituire de rezerve.

Estonia a semnat, în **mai 1999**, protocolul de aderare la Organizația Mondială a Comerțului. În baza prevederilor acordului, Estonia a acceptat obligațiile care decurg din toate acordurile multilaterale ale Organizației Mondiale a Comerțului, fără perioade de tranziție. În acest context, Estonia a convenit ca, **până în anul 2003**, să-și deschidă piața telecomunicațiilor furnizorilor de servicii internaționale.

3.3.9. Lituania

Moneda națională a Lituaniei este *latul*, introdus în **iunie 1993**.

În domeniul valutar și comercial, puterea legislativă o deține Parlamentul. Acesta a adoptat legea bancară, prin care a împuternicit Banca Lituaniei să emită regulamente, care să guverneze tranzacțiile valutare.

Tranzacțiile valutare se efectuează numai prin bănci autorizate de către Banca Lituaniei. Băncilor autorizate li se permite să efectueze tranzacții între ele, precum și cu rezidenții și nerezidenții Lituaniei. Aceste bănci sunt împărțite în patru mari categorii, depinzând de tipurile de tranzacții pe care le efectuează³².

Parlamentul deține autoritatea legislativă în probleme de comerț și de politică valutară. Acesta a adoptat o lege bancară ce delegă autoritatea de a emite acte normative și regulamente asupra tranzacțiilor valutare Băncii Lituaniei. Toate tranzacțiile valutare se efectuează prin bănci autorizate ce dețin o licență emisă de Banca Lituaniei în acest sens. Băncilor autorizate le este permis să tranzacționeze între ele, precum și cu rezidenții și nerezidenții din Lituania. În plus, în Lituania a fost înființat un Consiliu Monetar.

Lituania a acceptat obligațiile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 din Statutul Fondului Monetar Internațional, la data de 3 mai 1994.

Cursul de schimb al latului se determina prin raportarea la dolarul american începând cu **1 aprilie 1994**, atunci când a fost încheiat acordul valutar lărgit. Ulterior, cursul de schimb al latului s-a determinat prin raportarea la EURO, iar mai târziu la un coș valutar format din dolarul american și EURO. În prezent, cursul de schimb al latului se determină ca un curs fix, prin raportul 4 LTL/1 USD. Lituania și-a modificat permanent aranjamentul la o țintă cu benzi de fluctuație.

Băncile autorizate cotează cursurile de schimb ale valutilor convertibile, dar și cursurile de vânzare și cumpărare pentru rubla rusească la cursuri variabile.

Cursul mediu al dolarului american se calculează zilnic de Banca Lituaniei pe baza mediei cursurilor de cumpărare și vânzare cotate de băncile autorizate. Banca Lituaniei calculează, de asemenea, un curs pentru contabilitate în vederea stabilirii valorii din bilanțul contabil.

³²Cel mai simplu tip de autorizație limitează operațiunile de vânzare-cumpărare de valută (numerar, cecuri de călătorie). În prezent, numai opt bănci au obținut autorizație generală, care le permite să ofere toată gama de servicii bancare în valută și le permite deschiderea de conturi de corespondență la bănci în străinătate.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Rezidenții, persoane fizice și juridice, pot să-și deschidă conturi în valută la bănci autorizate. Aceste conturi pot fi creditate și debitate fără restricții. Persoanele juridice au nevoie de permisiunea Băncii Lituaniei pentru a deține conturi în străinătate.

Nerezidenții, persoane fizice și juridice, pot deschide conturi în valută la bănci autorizate. Conturile pot fi creditate și debitate fără restricții.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorii nu trebuie să repatrieze încasările în valută aferente exporturilor efectuate.

Comerțul invizibil

Încasările și plățile aferente comerțului invizibil nu sunt supuse nici unui control sau restricțiilor.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Băncile autorizate pot să acorde fără restricții împrumuturi în străinătate sau pot să acorde împrumuturi în valută rezidenților și nerezidenților din Lituania.

Firmele rezidente pot beneficia de împrumuturi în valută de la bănci autorizate sau direct de la bănci din străinătate, numai cu aprobarea Băncii Lituaniei.

Nu există restricții cu privire la investițiile efectuate de nerezidenți în Lituania, cu excepția domeniilor de activitate care sunt interzise prin Legea asupra investițiilor de capital străin - apărarea națională, producerea și vânzarea de narcotice și tranzacții de loterie. Legea permite statului să vândă acțiuni nerezidenților, garantează tratamentul nediscriminatoriu pentru investitorii străini, indiferent de naționalitate și protejează investițiile de naționalizare și expropriere. Achiziția unei întreprinderi de stat face obiectul autorizării din partea Comitetului central pentru privatizare. Una dintre condițiile esențiale în acest proces este aceea că întreprinderea va continua să deruleze același tip de activitate economică pentru cel puțin un an după ce a fost preluată de investitorul străin. În timp ce firmele cu capital străin sută la sută pot opera în Lituania, guvernul își rezervă dreptul de a stabili limite asupra ponderii capitalului străin în întreprinderile lituaniene. În societățile cu capital mixt, în domenii precum comunicațiile și transportul, investitorului străin i se cere să dețină majoritatea acțiunilor. În industriile prelucrării tutunului sau producerii de spirtoase este interzisă concentrarea întregului capital în mâinile investitorului străin. Întreprinderile cu participații străine trebuie să se asigure la societățile lituaniene de asigurări, chiar dacă continuă să contracteze alte servicii de asigurare în străinătate.

Deținerea în Lituania a proprietății asupra terenurilor nu este permisă nerezidenților, dar contractele de închiriere pentru suprafețe de teren de până la 2 hectare în Vilnius și 10 hectare în afara capitalei sunt permise pentru termene de până la 99 de ani, cu posibilitatea de a fi reînnoite. În viitorul apropiat, conform cerințelor Uniunii Europene, nerezidenților dintr-o serie de țări li se va permite să achiziționeze terenuri.

Băncile rezidente, ca și alte instituții de credit, trebuie să informeze Banca Lituaniei despre conturile lor la bănci străine.

Poziția deschisă totală a unei bănci nu trebuie să depășească 30 la sută din capitalul propriu, iar poziția deschisă în oricare deviză convertibilă individuală nu trebuie să depășească 20 la sută din capital.

Lituania a aplicat și ea o politică monetară restrictivă, care a permis scăderea inflației, dar a afectat puternic industria și schimburile comerciale. Ca rezultat al acestei politici, latul s-a apreciat cu peste 25 la sută față de dolar, de la lansarea sa în **ianie 1993** și până la sfârșitul anului.

Începând cu **1 aprilie 1994**, a fost stabilită o valută lărgită, a cărei valoare externă era de 1 USD § 4 Lt.

În **anul 1997**, nu au avut loc modificări semnificative ale sistemului valutar și de comerț exterior.

3.3.10. Moldova

Moneda națională a Republicii Moldova este *leul moldovenesc*³³. Tranzacțiile valutare sunt guvernate de Regulamentul controlului valutar al Republicii Moldova, care a intrat în vigoare în anul 1994. Banca Națională a Moldovei a fost împuternicită să încheie aranjamente valutare și este responsabilă de gestionarea rezervelor valutare ale țării; de reglarea pieței valutare, de acordarea autorizațiilor pentru efectuarea tranzacțiilor valutare, ca și pentru controlarea repatrierii fondurilor.

Instituțiile care puteau efectua operațiuni de schimb valutar erau băncile autorizate și casele de schimb valutar. Acestea puteau să-și stabilească cursurile lor proprii de vânzare și de cumpărare a valutei aparținând persoanelor fizice.

Moldova a acceptat formal obligațiile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 din Statutul FMI, la data de 30 iunie 1995.

Cursul de schimb

Sistemul cursului de schimb cuprindea:

- ☞ cursul oficial de schimb față de dolarul american pentru tranzacțiile care se efectuau prin transfer bancar. Acest curs de schimb se stabilea la ședințele de fixing pe piața valutară interbancară de la Chișinău;
- ☞ cursul de schimb pentru tranzacțiile în numerar. Acest curs se determina liber pe piața valutară care opera prin birouri de schimb și alți dealeri autorizați.

Ședințele de fixing se desfășurau de trei ori pe săptămână pe piața valutară interbancară de la Chișinău și erau conduse de Banca Națională a Moldovei. Începând cu **15 februarie 1995**, ședințele se desfășurau zilnic.

Întreprinderile care efectuau activitate de comerț exterior puteau cumpăra valută prin băncile autorizate.

În prezent, numai cursul de schimb față de dolarul american este cotate la ședința zilnică de fixing pe Piața valutară interbancară a Moldovei -Interbank Foreign Currency Exchange of Moldova (IFCEM), prin fluctuare liberă. Cursul oficial de schimb este folosit în evaluări fiscale și contabile. Instituțiile abilitate să participe la ședințele de fixing sunt băncile comerciale autorizate și birourile de schimb valutar. Acestea din urmă sunt autorizate să tranzacționeze, atât cu rezidenții, cât și cu nerezidenții, bancnote și cecuri de călătorie denominate în orice deviză. Atât băncile autorizate, cât și birourile de schimb pot tranzacționa la cursuri de schimb pe care le determină singure.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice și juridice rezidente puteau să-și deschidă la bănci autorizate conturi în valută. Banca nu verifica sursa fondurilor valutare. Toate încasările în valută ale rezidenților

³³ Moneda națională, leul moldovenesc, a fost introdusă la 29 noiembrie 1993 la un raport de 1000 ruble moldovenești la 1 leu

trebuiau să fie depozitate în conturile lor la bănci autorizate. Începând cu data de **15 noiembrie 1994**, cedarea valutei încasate în conturile rezidenților a fost abolită.

În prezent, persoanelor juridice nu le este permis să dețină mai mult de un cont în devize liber convertibile, unul în fiecare dintre devizele neconvertibile și un singur cont în lei moldovenești. Persoanele fizice nu pot deține mai mult de un cont în lei moldovenești și un cont în devize liber convertibile.

Toate veniturile în devize convertibile ale rezidenților trebuie depozitate în contul bancar al acestora, la o bancă autorizată. Titularii conturilor nu pot folosi soldurile contului lor în devize convertibile în tranzacții interne. Aprobarea din partea Ministerului Finanțelor este necesară numai în cazul organizațiilor finanțate de la buget.

Deschiderea conturilor curente sau a altor tipuri de conturi la bănci din străinătate de către rezidenții moldoveni se făcea numai cu autorizarea Băncii Naționale a Moldovei. Deținătorii acestor conturi nu puteau folosi disponibilitățile valutare din acestea pentru decontarea tranzacțiilor interne.

Entitățile nerezidente care dețineau depozite în valută la bănci autorizate puteau să-și transfere liber în străinătate soldurile sau să le vândă pe piața valutară prin bănci autorizate.

Conturi denominate în lei moldovenești pot fi deschise de nerezidenții provenind din țările CSI, cu aprobare din partea băncii centrale a țării de origine. Alți nerezidenți pot deschide conturi în lei moldovenești la bancile autorizate din Moldova dacă leii au fost obținuți din vânzarea de devize străine pe piața valutară a Moldovei sau ca rezultat al vânzării de bunuri, prestării de servicii sau de muncă directă.

Nerezidenții pot preschimba leii moldovenești în devize convertibile în măsura în care leii provin dintr-o tranzacție internațională curentă, cu excepția leilor moldovenești obținuți prin vânzarea de devize "restricționate" (precum devize din spațiul CSI și România). În cazul nerezidenților persoane fizice, conversia într-o deviză liber convertibilă este permisă numai dacă devizele străine au fost anterior importate sau transferate în Moldova și vândute unei bănci, iar documentele vamale arătând că devizele convertibile au fost importate în Moldova sunt remise băncii care va cumpăra leii.

Operațiuni valutare de cont curent

Încasările din export trebuiau repatriate în termen de 60 de zile de la data plății, dar nu mai târziu de 180 de zile de la data declarației vamale. Încasările din exporturi puteau să fie reținute de către exportatori.

În prezent, încasările din exporturi trebuie repatriate nu mai târziu de 180 de zile de la emiterea declarației vamale sau de la data declarației sau protocolului care confirmă că serviciile sau munca au fost prestate. Veniturile obținute din exporturile efectuate nu trebuie cedate sistemului bancar. Este necesară o declarație asupra repatrierii încasărilor în devize convertibile.

Comerțul invizibil

Rezidenții puteau să cumpere liber valută de pe piața valutară. Pentru cheltuieli turistice în străinătate, rezidenții puteau să cumpere valuta fără autorizație, până la maximum 1000 USD per călătorie și să o scoată din țară.

Toate încasările provenite din comerțul invizibil, cu excepția încasărilor muncitorilor rezidenți din străinătate, trebuiau să fie repatriate, dar nu trebuiau cedate pieței valutare.

Limita la export este de 2.500 MDL atât pentru rezidenți, cât și pentru nerezidenți.

Pentru devizele liber convertibile limita este de 50.000 USD, cu condiția prezentării unei declarații vamale, care să certifice importul anterior al acestei sume în devize convertibile sau a unei aprobări din partea unei bănci autorizate sau a Băncii Naționale a Moldovei. Fără aceste documente, limita este de 50.000 USD pentru rezidenți, în timp ce nerezidenților le este permis să exporte

devize convertibile în cantitatea pe care au importat-o în prealabil sau au primit-o din străinătate. Pentru devizele neconvertibile nu există limite. Atât pentru rezidenți, cât și pentru nerezidenți, limita este de 2.500 MDL.

În general, pentru plățile în devize liber convertibile de până la 1.000 USD, persoanele fizice trebuie să prezinte un document justificator. Pentru plăți de peste 1.000 USD, este necesară aprobarea Băncii Naționale a Moldovei.

Toate încasările rezultate din tranzacții cu invizibile, cu excepția câștigurilor bănești ale cetățenilor care lucrează în străinătate, trebuie repatriate. Acestea nu trebuie cedate sistemului bancar.

Operațiunile valutare de cont financiar și de capital

Toate tranzacțiile de capital se efectuează cu aprobarea Băncii Naționale a Moldovei.

Acordarea de credite comerciale și financiare de către rezidenți nerezidenților se face cu aprobarea Băncii Naționale a Moldovei. În cazul, creditelor comerciale și financiare acordate de către nerezidenți rezidenților, se face după înregistrarea contractelor respective la Banca Națională a Moldovei.

După o perioadă de nesiguranță, Moldova a optat și ea pentru reformă. Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială au condiționat acordarea creditelor de reducerea inflației și a deficitului de stat.

Începând cu **ianuarie 1994**, un nou cadru legal a fost creat în vederea reglementării tranzacțiilor valutare, permițând rezidenților să cumpere valută pentru efectuarea tranzacțiilor internaționale curente.

Menționăm, de asemenea, că necesitatea cedării încasărilor din export a fost abolită.

Modificări intervenite în regimul valutar al Republicii Moldova în 1997:

➤ Tranzacții de capital

- *1 martie*: De la această dată, un singur investitor (rezident sau nerezident) nu putea să dețină titluri de stat în proporție mai mare de 5% dintr-o emisiune – achiziționate de pe piața primară sau de pe piața secundară.

Moldova a mai menținut, chiar și după criza din Rusia, câteva restricții valutare, spre deosebire de vecinele ei, Rusia și Ucraina. Exportatorii trebuie să transfere încasările valutare în conturile pe care le dețin la bănci autorizate, în timp ce importatorii trebuie să ofere valuta spre vânzare pe piața interbancară, în cazul în care aceștia din urmă nu utilizează valuta pentru scopuri specifice. Piața valutară interbancară a câștigat ca importanță, în ultimul timp, înlocuind licitațiile anterioare al băncii centrale. În vederea aderării la Organizația Mondială a Comerțului, Moldova a început o reformă a legislației privind comerțul exterior, vama, protejarea proprietății intelectuale. După criza din Rusia din **august 1998**, Moldova a înregistrat o inflație scăzută și o monedă națională stabilă. Cu toate acestea, în anul 1999, cursul de schimb al monedei naționale a înregistrat o depreciere de 150 la sută. Fondul Monetar Internațional sprijină Moldova numai în condițiile respectării pachetului auster de măsuri fiscale. În perioadele de criză economică, Moldova a continuat să crească procentul rezervelor minime obligatorii de 25 la sută. Noile reglementări în domeniul bancar, introduse în **iulie 1999**, cereau ca suma capitalului de început al unei bănci să fie de 48 milioane lei moldovenești (4,3 milioane USD), începând cu **1 ianuarie 2000**. Adecvarea capitalului trebuie să fie, în baza aceluiași prevederi, de cel puțin 8 la sută.

3.3.11. Ucraina

Moneda națională a Ucrainei era karbovanețul. Începând cu **anul 1996**, în Ucraina a fost introdusă o nouă monedă națională *hryvnia* (grivna).

Controlul valutar este administrat de Banca Națională a Ucrainei. Băncile comerciale, în vederea efectuării tranzacțiilor valutare trebuiau să fie autorizate de Banca Națională a Ucrainei. În **februarie 1994**, 38 de bănci comerciale erau autorizate să efectueze tranzacții internaționale și să dețină conturi în valută în străinătate.

Prevederile Art. VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional au fost acceptate la data de 24 septembrie 1996.

Cursul de schimb

Banca Națională a Ucrainei, în colaborare cu Consiliul Ministerelor, stabilea cursul de schimb oficial al monedei naționale față de dolar, marca germană, rubla rusească și rubla bielorusă, de două ori pe săptămână. Cursurile oficiale pentru celelalte valute se determinau săptămânal. Cursurile oficiale stabilite în fiecare vineri erau menținute pentru săptămâna următoare.

Banca Națională a Ucrainei era singurul furnizor de fonduri valutare care se vindeau voluntar de către exportatori în timpul săptămânii ce precedea vinerea în care se stabilea cursul de licitație. Banca Națională a Ucrainei putea, de asemenea, să participe la licitațiile săptămânale și să cumpere valută pentru rezervele sale proprii. Băncile comerciale puteau să participe la licitații numai în calitate de agenți ai clienților lor, care erau importatori potențiali cu un contract de import. Aceștia nu puteau participa la licitații în numele lor propriu.

În prezent, se practică două cursuri de schimb valutar pentru moneda națională: unul oficial și unul internațional. Cursul de schimb valutar se determină printr-o fluctuare dirijată. Banca Națională a Ucrainei organizează, zilnic, licitații valutare pentru determinarea cursului de schimb oficial al hryvniei. Cursul de schimb oficial se aplică tranzacțiilor efectuate de Banca Națională a Ucrainei cu guvernul. Cursul interbancar de schimb nu poate varia cu un procent mai mare de 0,3 față de cursul oficial. Începând cu data de **25 martie 1997**, culoarul de fluctuare al hryvniei a fost stabilit formal la HRV 1,7 – 1,9/USD, formulă valabilă până la **sfârșitul anului 1997**, iar pentru **anul 1998** culoarul de fluctuare a fost stabilit prin raportul HRV1,8 – 2,25/USD.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Rezidenții și nerezidenții pot să-și deschidă conturi în valută în anumite condiții. Rezidenții pot să-și deschidă conturi în străinătate cu acordul Băncii Naționale a Ucrainei, cu excepția cazului în care sunt deschise în timpul unei șederi temporare în străinătate.

Deschiderea de către nerezidenți a conturilor în moneda națională era restricționată.

Rezidenții Kazahstanului, Rusiei și Uzbekistanului trebuie să prezinte o copie a aprobării Băncii Naționale a Ucrainei la banca unde aceștia intenționează să deschidă un cont în devize convertibile.

Conturi “P” pot fi deschise pentru reprezentanța permanentă a unei companii străine, firme sau organizații internaționale, înființate fără statut de personalitate juridică și prin care un nerezident își desfășoară o parte sau întreaga sa activitate antreprenorială în Ucraina. Conturile “P” pot fi creditate cu încasările rezultate din tranzacții din orice domeniu de activitate, inclusiv plăți privind tranzacții internaționale curente.

Conturi “N” pot fi deschise de reprezentanța unui nerezident care are personalitate juridică, o instituție sau o persoană care reprezintă interesele acestuia în Ucraina și care nu desfășoară activități antreprenoriale pe teritoriul Ucrainei. Deținătorii de conturi “N” sunt tratați ca nerezidenți din punct de vedere valutar, fiind însă tratați ca rezidenți în ceea ce privește taxele. Conturile “N”

pot fi creditate cu fonduri obținute prin vânzarea de devize convertibile băncii care gestionează contul respectiv pentru a acoperi cheltuielile legate de menținerea reprezentanței sau cu fonduri primite de ambasade și consulate ca taxe consulare. Toți deținătorii conturilor "N" pot cumpăra devize convertibile pe piața valutară interbancară pentru a transfera fondurile în străinătate, incluzând dobânzile capitalizate asupra soldului contului respectiv. Toate acestea se efectuează cu aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a Ucrainei.

Titularii conturilor "P" pot preschimba și (1) transfera către un nerezident persoană juridică (pe care îl reprezintă) încasările din vânzările de bunuri și servicii efectuate în Ucraina, dobânzi acumulate la depozite de tip "P" și soldurile conturilor "P", precum și soldurile finale ale acestor conturi la încetarea activităților în Ucraina; și (2) credita propriul lui cont în devize convertibile cu resursele dedicate remunerării muncii angajaților nerezidenți, cheltuielilor pentru călătorii de afaceri și pentru menținerea reprezentanțelor în străinătate. Titularii conturilor "N", alții decât misiunile diplomatice, consulare, comerciale și birourile reprezentanțelor respective, nu pot cumpăra devize convertibile pe piața valutară interbancară pentru a transfera fonduri în străinătate din conturile lor de tip "N". Nerezidenții persoane fizice pot converti și transfera în străinătate fonduri din conturile de compensare în grivne.

Operațiuni valutare de cont curent

Exportatorii trebuiau să repatrieze la băncile comerciale interne toate încasările în valută aferente exporturilor efectuate în termen de 30 de zile de la transport și să vândă 50 la sută din valută în termen de 5 zile de la repatriere (40 la sută din valuta încasată la export trebuia vândută la licitații, iar restul de 10 la sută trebuia vândută Băncii Naționale a Ucrainei la cursul de schimb oficial).

În prezent, exportatorii trebuie să repatrieze toate încasările în devize convertibile prin intermediul băncilor comerciale ucrainiene în termen de cel mult 90 de zile de la expedierea mărfii.

Până la data de **23 iulie 1997**, 50 la sută din încasări trebuiau cedate, urmând să fie vândute la licitațiile valutare interbancare în termen de 5 zile de la repatriere. Exporturile derulate prin firmele străine erau scutite, însă, de cerința de cedare. S-a renunțat la această cerință de cedare începând cu data de **24 iulie 1997**.

Comerțul invizibil

Exportatorii de servicii trebuiau să cedeze valuta încasată.

Repatrierea și cedarea se făcea în anumite condiții, și anume:

- unor întreprinderi angajate în operațiuni internaționale, cum ar fi companiile internaționale aeriene, nu li se cerea repatrierea valutei încasate;
- persoanelor fizice care furnizau servicii nerezidenților nu li se cerea transformarea valutei în monedă națională sau cedarea acesteia guvernului sau Băncii Naționale a Ucrainei;
- exportatorii care achitau obligațiile datoriei externe puteau să păstreze valuta pentru această operațiune înaintea cedării.

Rezidenții puteau să cumpere valută fără limită.

Limita în devize convertibile pentru turiști este, în prezent, de 10.000 USD, incluzând 5.000 USD în numerar și 5.000 USD în cecuri de călătorie pentru fiecare călătorie; pentru călătoriile de afaceri, limita este de 10.000 USD (numerar și/sau cecuri de călătorie). În plus, cărțile de credit pentru sistemul internațional de plată, emise de bănci ucrainiene, pot fi folosite în străinătate.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Contractarea împrumuturilor externe cu termen de rambursare mai mare de 90 de zile trebuia autorizată de Banca Națională a Ucrainei. Aceasta nu garanta nici un împrumut.

Împrumutarea debitorilor externi se făcea numai pe baza autorizației Băncii Naționale a Ucrainei.

Investițiile străine în Ucraina erau permise.

Ministerul Finanțelor acorda autorizație pentru investițiile în sectorul asigurărilor. Banca Națională a Ucrainei acorda autorizație pentru investițiile în sectorul bancar.

Contractarea unor împrumuturi din străinătate cu termene ce depășesc 1 an necesită înregistrarea la Banca Națională a Ucrainei.

În Ucraina, guvernul s-a eschivat de la reforme radicale, căutând o cale de mijloc între economia centralizată și cea concurențială.

În cadrul negocierilor cu Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, guvernul a promis că se va implica în reformă, guvernatorul Băncii Centrale a prognozat o scădere a inflației datorată aplicării în continuare a politicilor restrictive începute.

Începând cu **anul 1994**, licitațiile valutare au început să fie realizate de două ori pe săptămână.

Modificări intervenite în regimul valutar al Ucrainei în **anul 1997**:

- Aranjamentul de schimb
 - *25 martie*: Marja de fluctuație a cursului de schimb al grivnei a fost exprimată formal prin $(HRV1,7 - 1,9)/USD$, definiție valabilă până la sfârșitul anului 1997, fiind înlocuită în 1998 de următoarea formulă $(HRV1,8 - 2,25)/USD$.
- Conturile nerezidenților
 - *14 aprilie*: S-a renunțat la depozitele constituite în avans pentru finanțarea importurilor prin Rezoluția Comună a Băncii Naționale a Ucrainei și a Consiliului de Miniștri.
- Exporturi și încasări din exporturi
 - *24 iulie*: A fost abolită cerința de cedare către sistemul bancar a devizelor.
- Încasări din tranzacții invizibile și transferuri curente
 - *24 iulie*: A fost abolită cerința de cedare către sistemul bancar a devizelor.

Cea mai mare parte a restricțiilor valutare impuse în **septembrie 1998** au fost modificate în **prima jumătate a anului 1999**, deși cerința de repatriere pentru partea de 50 la sută din încasările de la export a rămas. În ceea ce privește sistemul bancar, se poate spune că acesta a fost influențat negativ de criza din Rusia. În luna **mai 1999**, existau în Ucraina 171 de bănci, din care 29 de bănci dețineau capital străin. Capitalul băncilor, estimat la 1,2 miliarde USD **la începutul anului 1999**, a fost afectat de devalorizarea "hryvniei".

3.3.12. Federația Rusă

Moneda națională a Federației Ruse este *rubla*.

Responsabilitatea în reglementarea comerțului exterior și tranzacțiilor valutare a fost împărțită între Banca Centrală a Rusiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Relațiilor Economice Externe, Serviciul Federal al Federației Ruse pentru controlul valutar și export, Serviciul de Stat al Impozitelor.

Banca Centrală a Rusiei are responsabilități privind: reglementări valutare, administrarea controlului valutar, supravegherea și monitorizarea tranzacțiilor băncilor autorizate.

Banca Națională a Rusiei a delegat băncile comerciale cu responsabilitatea de a efectua controlul operațiunilor de capital, precum și al repatrierii și cedării valutei.

Legea Federației Ruse cu privire la regimul valutar și controlul valutar stipula că Parlamentul stabilește reguli de administrare a rezervelor valutare ale guvernului.

Federația Rusă a acceptat prevederile art. VIII din Statutul Monetar Internațional la data de 1 iunie 1996.

Cursul de schimb

Banca Centrală a Rusiei cota un curs de schimb oficial, bazat pe cursurile de schimb determinate zilnic la ședințele de licitație desfășurate la Moscova pe piața valutară interbancară (MICEX)³⁴.

Valutele tranzacționate la MICEX erau: marca germană, francul francez, rubla bielorusă, karbovanețul, lira sterlină.

Moneda de intervenție a Băncii Centrale a Rusiei pe MICEX și pe alte piețe unde aceasta intervenea era dolarul american.

Banca Națională a Rusiei participa pe MICEX în calitate de cumpărător și vânzător net de dolari, în vederea înlăturării fluctuației cursului de schimb.

Banca Națională a Rusiei comunica cursul de schimb de două ori pe săptămână și acest curs era egal cu cursul de închidere al licitației de la MICEX din zilele de marți și joi. Cursul se aplica din ziua următoare și rămânea în vigoare până la licitația din zilele de vineri și miercuri.

Cursurile de schimb anunțate de Banca Națională a Rusiei erau folosite pentru scopuri contabile. Banca Centrală cota cursurile de schimb ale rublei față de ECU și ale altor 26 de valute convertibile.

Banca Națională a Rusiei furniza, de asemenea, cursuri de schimb de referință pentru valutele statelor din fosta Uniune Sovietică față de rublă. Aceste cursuri de referință se bazau pe cursurile de schimb de piață din Federația Rusă sau de pe piețe locale.

O piață interbancară funcționa în afara licitațiilor, formată din băncile autorizate, în principal într-o anumită regiune. Băncile autorizate puteau tranzacționa pe aceste piețe în numele clienților lor sau în numele propriu.

O piață valutară la termen s-a dezvoltat în Moscova.

În prezent, Banca Centrală a Rusiei anunță în fiecare zi cursul oficial de schimb și cursurile la care este dispusă să vândă sau să cumpere. Cursul oficial de schimb se determină pe baza cursurilor de schimb ale pieței interbancare, fiind utilizat în contabilitate, pentru calcularea taxelor, precum și pentru operațiile derulate cu Ministerul Finanțelor.

Pentru **anul 1997**, culoarul de depreciere al cursului rublei a debutat cu marje cuprinse între 5.500-6.100 ruble, pentru ca acestea să gliseze către 5.750-6.350 ruble la sfârșitul anului.

³⁴ MICEX este o societate mixtă a băncilor străine rezidente și a organizațiilor nebancare autorizate. Banca Centrală a Rusiei este acționar și fondator al MICEX.

La data de **10 noiembrie 1997**, Banca Națională a Rusiei a anunțat un nou culoar cu marje cuprinse între 5.270-7.130 rube pentru 1USD, culoar valabil pentru perioada **1998-2000**. În **1999**, s-a asistat la unificarea cursurilor de schimb valutare.

Pe lângă piața interbancară activă, la Moscova și în alte orașe mari sunt organizate piețe de licitație. Dolarul continuă să fie moneda de intervenție a Băncii Centrale a Rusiei pe piața valutară interbancară din Moscova (Moscow Interbank Currency Exchange – MICEX) și pe alte piețe valutare pe care aceasta operează. Banca Centrală a Rusiei operează pe MICEX în calitate de cumpărător și vânzător net de dolari în vederea reducerii fluctuațiilor pe termen scurt ale cursului de schimb și, ocazional, aceasta operează ca dealer direct pe piața valutară interbancară, în afara licitațiilor valutare.

La Moscova, s-a dezvoltat o piață valutară pe care se derulează tranzacții futures. Această piață este reglementată de Banca Centrală a Rusiei din punctul de vedere al limitelor de expunere. Contractele forward sunt vândute de băncile autorizate.

Banca Centrală a Rusiei asigură contracte forward băncilor comerciale autorizate în cadrul schemei “contului S”, schemă care permite nerezidenților să-și repatrieze profiturile obținute din investițiile lor sub forma obligațiilor guvernamentale. Începând cu data de **2 aprilie 1997**, partea din contractele forward garantată de Banca Centrală a Rusiei a fost redusă de la 65% la 50%. Începând cu data de 1 mai a aceluiași an, termenul maxim al contractelor forward, care, anterior, fusese de 6 luni, a devenit nelimitat. În plus, investitorii care aduc mai mult de 20 de milioane de dolari pot opta acum pentru un nou tip de contract forward, care va purta întreaga garanție a Băncii Centrale a Rusiei (față de 50% în celelalte cazuri), aceste contracte putând fi încheiate pentru un termen de 6 luni. Începând cu **anul 1998**, Banca Centrală a Rusiei a oferit contracte valutare forward numai în cazuri excepționale.

Conturile rezidenților și nerezidenților

Persoanele fizice și juridice rezidente puteau să-și deschidă conturi în valută la bănci autorizate rezidente. Soldurile acestor conturi puteau fi folosite pentru a efectua operațiuni de schimb valutar. Utilizarea sumelor rezultate din schimb valutar pentru tranzacții de capital, cu excepția câtorva tranzacții specifice, necesita existența unei autorizații emise de Banca Centrală a Rusiei.

Persoanele fizice rezidente puteau menține conturi la bănci din străinătate numai pe perioada șederii lor în străinătate; în caz contrar, ele trebuiau să obțină autorizația Băncii Naționale a Rusiei.

În prezent, rezidenții persoane fizice pot deține conturi bancare în străinătate numai pe durata expatrierii și în scopuri educaționale, legate de serviciu, tratament medical sau turism. La întorcerea în Rusia, aceste conturi bancare trebuie desființate, iar soldurile lor creditoare transferate la bănci ce operează pe teritoriul Rusiei.

Persoanele juridice rezidente nu puteau deține conturi în valută în străinătate, inclusiv sucursalele băncilor rusești, fără autorizația Băncii Naționale a Rusiei.

Băncile rezidente puteau să deschidă conturi de corespondent în străinătate, în conformitate cu prevederile stabilite în autorizațiile valutare ale Băncii Naționale a Rusiei.

Începând cu **anul 1993**, băncilor ruse autorizate li s-a dat permisiunea să deschidă conturi de corespondent la bănci din statele fostei Uniuni Sovietice, fără restricții.

În prezent, rezidenții persoane juridice, inclusiv filialele băncilor rusești, nu pot deține conturi bancare în străinătate fără permisiunea specială a Băncii Centrale a Rusiei. Băncile rezidente pot deschide conturi de corespondent la bănci din străinătate numai în cadrul procedurilor prevăzute în licențele valutare acordate de Banca Centrală a Rusiei. Băncile rusești autorizate pot deschide fără restricție conturi corespondente în Statele Baltice și în celelalte țări ale fostei Uniuni Sovietice, cu condiția să respecte limitele de expunere. Este necesară, în acest caz, aprobarea prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Nerezidenții puteau să dețină patru tipuri de conturi și anume:

- conturi „T”, folosite de către reprezentanțele din Federația Rusă pentru operațiuni de export-import;
- conturi de corespondent în ruble pentru băncile nerezidente, în aceleași condiții ca și conturile „T”;
- conturi „I”, care erau folosite pentru activitatea de investiții;
- conturi nerezidente pentru persoane fizice.

În prezent, nerezidenții pot să deschidă cinci tipuri de conturi în ruble, și anume:

- conturile “T”, care pot fi creditate cu veniturile din tranzacțiile internaționale curente (inclusiv veniturile din vânzarea de bunuri și servicii către rezidenți ruși și veniturile din dobânzi calculate asupra contului respectiv) și debitate cu cheltuielile pentru derularea operațiunilor de import-export de către reprezentanțele lor din Rusia;
- conturi corespondente în ruble la băncile nerezidente sub același regim ca și conturile “T”;
- conturile “I”, care pot fi folosite pentru investiții (inclusiv în operațiunile de privatizare);
- conturi nerezidente ale persoanelor fizice;
- conturile “S” pentru tranzacții cu obligațiuni guvernamentale.

Transferul în străinătate al soldurilor conturilor “T” și al conturilor corespondente în ruble, acumulate după data de **1 iunie 1996**, este liber. Utilizarea soldurilor acumulate până la **31 mai 1996** este limitată la tranzacțiile interne. Conturile “I” pot fi folosite pentru un număr mare de activități de investiții, incluzând transferul de dividende și profit. Soldurile creditoare ale conturilor “I” pot fi transferate în străinătate fără restricții, după plata taxelor aferente. Nerezidenții, persoane fizice și juridice, pot cumpăra devize convertibile doar folosind soldurile în ruble din conturile “I”. În acest caz, este necesară aprobarea prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Operațiuni valutare de cont curent

Importatorii puteau obține, fără limită, valuta necesară efectuării plăților externe.

Un procent de 50 la sută din încasările din export trebuia cedat licitației valutare prin băncile autorizate. Excepție făceau exportatorii de petrol și gaze.

În prezent, procentul de repatriere al încasărilor din export este de 100 la sută. Rezidenții trebuie să convertească în ruble, prin bănci autorizate, 50 la sută din devizele convertibile obținute din export.

În cazul tranzacțiilor de schimb valutar legate de plățile amânate mai mult de 180 de zile, privind exporturile provenind din Rusia, este necesară permisiunea Băncii Centrale a Rusiei. Se solicită permisiunea Băncii Centrale a Rusiei și pentru efectuarea de către rezidenți a unor plăți în avans cu mai mult de 180 de zile privind importurile pe care le-au contractat.

Comerțul invizibil

Plățile aferente comerțului invizibil nu erau restricționate, iar rezidenții puteau să cumpere valută, de la bănci autorizate, pentru toate tranzacțiile cu invizibile „bona fide”, pe baza documentației corespunzătoare. Nu existau restricții cu privire la suma în valută pe care o persoană fizică o putea scoate din țară, dacă se demonstra printr-un document bancar originea fondurilor.

Rezidenții care călătoreau în străinătate puteau să scoată maximum 500 000 de ruble în bancnote și monede.

Transferarea venitului obținut din investiții de către nerezidenți nu era restricționată. Nerezidenții puteau să-și convertească liber veniturile în valută. Veniturile obținute din invizibile, cu excepția celor obținute din servicii bancare, trebuiau repatriate și cedate sistemului bancar.

Operațiuni valutare de cont financiar și de capital

Transferurile de capital ale rezidenților, cu excepția rambursării împrumuturilor externe, trebuiau autorizate de Banca Națională a Rusiei.

Împrumuturile externe obținute de persoanele juridice erau sub control. Împrumuturile externe obținute de persoanele juridice rezidente trebuiau autorizate de Banca Națională a Rusiei, iar atunci când aceste împrumuturi aveau garanția statului, se solicita autorizația Ministerului Finanțelor.

Investițiile străine în Rusia nu sunt restricționate.

Nerezidenții puteau cumpăra certificatele de depozit emise de Ministerul Finanțelor.

Nerezidenții pot cumpăra de la rezidenți titluri denumite în devize convertibile cu devize convertibile, ca și titluri denumite în ruble cu ruble, cu condiția ca rezidenții să obțină de la Banca Centrală a Rusiei o licență pentru efectuarea acestor operațiuni.

Nu este necesară nici un fel de autorizație prealabilă pentru achiziționarea titlurilor denumite în ruble cu ruble. Titlurile denumite în ruble, ca și în devize, pot fi achiziționate cu fonduri din conturile în ruble "T". Titlurile denumite în devize convertibile sau în ruble, care au o scadență mai mare de 1 an, pot fi achiziționate cu fonduri din conturile "T" ca și din conturile corespondente în ruble ale băncilor nerezidente.

Nerezidenții pot vinde rezidenților titluri denumite în devize convertibile contra devize convertibile, precum și titluri denumite în ruble contra ruble, cu condiția ca rezidenții să posedă licențe emise de Banca Centrală a Rusiei în vederea derulării unor astfel de tranzacții. Vânzarea de către nerezidenți a titlurilor denumite în ruble contra ruble nu necesită autorizarea prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Cu veniturile în devize convertibile obținute prin vinderea de titluri de valoare se creditează conturile în devize convertibile, deschise de nerezidenți la băncile autorizate, de unde pot fi transferate în străinătate fără opreliști. Cu veniturile în ruble obținute din vânzarea și emiterea de titluri de valoare pot fi creditate conturile "T" deținute de nerezidenți la băncile autorizate sau conturile corespondente denumite în ruble ale băncilor nerezidente.

Creditele, sub forma plății în avans a produselor importate, cu livrarea mai mare de 180 de zile, pot fi prelungite numai cu autorizația prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Rezidenții, persoane juridice, pot acorda credite comerciale sub forma acceptării unor amânări la plată pentru perioade mai mari de 180 de zile de la livrarea produselor către importatorul extern numai cu autorizația prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Rezidenții pot acorda nerezidenților credite comerciale pe termen mai mare de 180 de zile numai cu autorizația prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Rezidenții pot contracta credite financiare de la nerezidenți pe perioade mai mari de 180 de zile numai cu autorizarea prealabilă a Băncii Centrale a Rusiei.

Contractarea de împrumuturi din străinătate de către bănci care posedă o licență valutară generală nu necesită o licență specială în acest sens.

Băncile autorizate pot deschide conturi corespondente la bănci străine, potrivit termenilor specificați în licența bancară acordată de Banca Centrală a Rusiei.

Deschiderea altor tipuri de conturi la bănci străine necesită autorizarea prealabilă emisă de Banca Centrală a Rusiei.

Acordarea de împrumuturi sub forma creditelor comerciale sau financiare de către nerezidenți se face numai pe baza unei licențe emise de Banca Centrală a Rusiei.

Prin trecerea la rubla nouă rusească, care a înlocuit rubla sovietică în **vara lui 1993** și prin politica monetară dusă, s-a reușit menținerea unei oarecare stabilități a monedei, diminuându-se și influențele exterioare prin neadmiterea în zona rublei a altor republici sovietice. S-a luat, astfel, decizia mult controversată a uniunii monetare cu Belarus.

Un grup de economiști a elaborat un nou plan economic, în care se prevedea că primii doi-trei ani vor fi de stabilizare, de oprire a declinului producției și reducere a inflației. A doua etapă, de peste zece ani, cuprindea restructurarea economiei.

Banca Centrală a Rusiei a intensificat controlul asupra repatrierii valutei obținute din exporturile efectuate. Nerezidenților li s-a permis, începând cu data de **10 februarie 1994**, să cumpere până la 10 la sută din emisiunea internă de bonuri de tezaur.

Modificări intervenite în **anul 1997** în regimul valutar al Rusiei:

➤ Aranjament de schimb

- *2 aprilie*: Partea contractelor forward garantate de Banca Centrală a Rusiei a fost redusă de la 65 la sută, la 50 la sută.
- *1 mai*: A fost eliminată limita privind termenul contractelor forward.
- *31 iulie*: A fost introdusă o taxă de 0.5 la sută asupra achiziției de devize convertibile.
- *10 noiembrie*: Banca Centrală a Rusiei a anunțat un culoar de depreciere a rublei cu marje cuprinse între 5.270-7.130 ruble pentru 1 \$ pentru perioada **1998-2000**.

În Rusia, numărul băncilor a scăzut de la 1600 bănci, în **1998**, la 1390 bănci în **august 1999**. Cea mai mare parte a băncilor din Rusia este în stare de insolvabilitate. Cu toate că a fost creat cadrul legal necesar (legea falimentului adoptată în luna **februarie 1999**, legea restructurării sistemului bancar adoptată în luna **iulie 1999**), “restructurarea sistemului bancar rusesc s-a făcut lent și ineficient”³⁵.

*

* *

Din prezentarea succintelor analize pe țări ale regimului valutar, se pot desprinde anumite concluzii grupate după cum urmează:

1. Aranjamente valutare

Potrivit statisticilor furnizate de Fondul Monetar Internațional, *aranjamentele valutare*, pentru care au optat statele membre, *pot fi grupate* în următoarele categorii principale, *după tipul cursului de schimb* practicat:

- ❑ curs corelat (“legat”) fie cu evoluția unei anumite valute convertibile (dolarul american, marca germană sau Euro), fie cu evoluția unui coș valutar - cazul Republicii Cehe, Slovaciei;
- ❑ curs cu flexibilitate limitată, determinat prin raportare la o singură valută convertibilă sau la un sistem monetar regional;
- ❑ cursuri flexibile modificate prin raportarea la un set de indicatori economico-financiari, prin fluctuare dirijată (Slovenia) și prin fluctuare independentă (Moldova);
- ❑ cursuri cu fluctuare în jurul unui culoar valutar (Rusia);
- ❑ cursuri fixe (Bulgaria).

³⁵ BERD Transition report 1999 – Ten years of transition.

2. Responsabilitatea în realizarea politicii valutare

În cele mai multe cazuri, atribuția în realizarea politicii valutare a statului a revenit guvernului și Băncii Centrale. În acest cadru juridic stabilit, băncile centrale pot să conducă, în mod independent, operațiunile zilnice, în câteva cazuri în cadrul unor limite precizate.

În România, Banca Centrală este aceea care stabilește și conduce politica cursului de schimb. În țări ca Estonia, politica cursului de schimb este guvernată de legi (legea devizelor, legea bancară).

3. Convertibilitatea și controlul valutar

Există o delimitare clară între țările care au declarat convertibilitatea conf. Articolului VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional (Țările Baltice) sau sunt foarte aproape de realizarea acestei convertibilități și celelalte țări care preferă să-și continue procesul convertibilității interne (care face distincția dintre rezidenți și nerezidenți). Putem afirma că experiența țărilor în tranziție în realizarea condițiilor convertibilității monedelor naționale este oarecum diferențiată, comun fiind faptul că reforma pieței valutare a urmat reformarea sistemelor de prețuri, abordarea fiind graduală, progresivă. Drumul monedei naționale a unor țări (Federația Rusă) către convertibilitate a presupus parcurgerea următoarelor etape:

- privatizarea întreprinderilor și întoarcerea la proprietatea individuală;
- reforma sistemului intern de prețuri;
- reforma sistemului bancar și desființarea monopolului asupra comerțului exterior;
- convertibilitatea monedei.

Experiența poloneză scoate în evidență două categorii de măsuri necesare pentru întoarcerea la convertibilitate:

- *reforma monetară*, care se impune cu timpul în toate țările, are ca scop sterilizarea excesului de lichidități, deci reducerea inflației;
- *reforma sistemului fiscal*, care trebuie să aibă în vedere reducerea deficitului bugetar și impunerea unor constrângeri de ordin bugetar, în primul rând agenților economici, fapt ce ar contribui la scăderea cererii de valută.

4. Restricții asupra operațiunilor de cont curent

În majoritatea țărilor în discuție, principala restricție de cont curent care a mai rămas este cumpărarea limitată de valută în vederea efectuării de călătorii turistice în străinătate. Aceste limite au crescut substanțial în acele țări care dețineau rezerve valutare considerabile. În Ungaria nu mai sunt restricții privind cumpărarea valutei în vederea efectuării călătoriilor de afaceri. În schimb, suma schimbată pentru cheltuieli turistice a crescut în anul 1994 până la echivalentul a 800USD.

În țările care au declarat convertibilitatea conf. Art.VIII din Statutul FMI nu mai sunt restricții.

5. Restricții la contul de capital

Cu excepția țărilor care au declarat convertibilitatea conf.Art.VIII din Statutul Fondului Monetar Internațional și care nu mai au restricții la contul de capital, toate celelalte țări prezintă restricții cu privire la intrările și ieșirile de capital (exemplificăm: primirea/acordarea de împrumuturi; cumpărarea de titluri de valoare străine și deschiderea de conturi în străinătate). În general, pentru toate aceste cazuri de restricționare sunt emise autorizații. Cele mai comune restricții cu privire la intrările de capital sunt cele privind acordarea împrumuturilor de către nerezidenți,

rezidenților. Cumpărarea bunurilor era adesea restricționată sau supusă legii investițiilor străine. De obicei, pentru investițiile străine directe, Ministerul Economiei sau alte instituții similare acordă autorizații pentru realizarea lor.

Țările mai avansate acordau autorizațiile pentru importul de capital în mod mai liberal, decât pentru exportul de capital.

Cele mai cunoscute restricții cu privire la ieșirile fluxurilor de capital priveau investițiile directe în străinătate, incluzând cumpărarea de terenuri, cumpărarea de titluri de valoare străine, acordarea unor împrumuturi nerezidenților de către rezidenți și deschiderea de conturi în străinătate.

6. Comerțul exterior

O funcționare corespunzătoare a pieței valutare interbancare reprezintă o condiție a integrării operațiunilor valutare în politica monetară de ansamblu.

O a doua condiție constă în îndeplinirea cerinței de transferare din orice loc din lume a valutei câștigate din exporturile efectuate. Această valută trebuia repatriată într-un anumit interval de timp (8 zile în Ungaria, 2 luni în Polonia etc.). În toate țările analizate, operațiunile valutare, care decurgeau din contracte de comerț exterior, se realizau numai prin bănci autorizate.

Piața valutară interbancară a fost creată în aproape toate țările supuse sondajului.

7. Principiul cedării/reținerii valutei

Agenții economici erau obligați să cedeze valuta obținută din exporturile efectuate în Republica Cehă și Slovacia (până la data de 1 ianuarie 1998). Acest lucru presupunea că agenților economici li se cerea să-și vândă valuta băncilor comerciale, pe baza unei autorizații valutare, iar, în schimb, aceștia aveau dreptul să obțină valută în scopul realizării operațiunilor de cont curent.

Toate celelalte țări aveau principiul reținerii totale, adică agenților economici li se permitea să-și păstreze valuta, în mod liber, în interiorul țării sau să o utilizeze pentru plata la extern a importurilor efectuate.

8. Introducerea Euro

A avut și are implicații asupra fluxurilor comerciale dintre statele Uniunii Europene și cele din afara Uniunii, precum și asupra politicilor economice promovate de statele nemembre. Implicațiile trecerii la moneda unică sunt evidente și pentru statele din Europa Centrală și de Est.

De aceea, în unele țări din Europa Centrală și de Est o prioritate a programelor economice a reprezentat-o pregătirea aderării la Uniunea Europeană. În procesul de aderare au fost stabilite trei faze distincte și anume: faza de pre-aderare, faza de aderare și faza finală.

Faza de pre-aderare presupune realizarea unor obiective ale legislației comunitare privind Uniunea Europeană Monetară, respectiv: liberalizarea treptată a mișcărilor de capital, interzicerea oricărei finanțări a sectorului public de către banca centrală, alinierea statutelor băncilor centrale la prevederile Tratatului de la Maastricht.

Faza de aderare include următoarele obligații: promovarea politicii valutare în concordanță cu cerințele Uniunii, evitarea deficitelor bugetare excesive, aderarea la scopurile economice și monetare ale Uniunii Europene etc.

Faza finală presupune participarea statelor candidate ca membre ale zonei Euro, după realizarea unui grad de convergență suficient de ridicat.

Principalele obiective care stau în fața țărilor candidate sunt:

- *adoptarea acquis-ului comunitar* în domeniul de acțiune al băncilor centrale;
- *funcționarea piețelor monetare și financiare;*

- *convergența nominală și reală a economiilor țărilor candidate;*
- *stabilirea unei orientări unitare în ceea ce privește politicile de curs ale statelor candidate;*
- *implementarea politicilor monetare îndreptate către atingerea și menținerea stabilității prețurilor și susținerea acestora cu politici fiscale prudente.*

În ceea ce privește realizarea politicii cursului de schimb, se poate spune că aceasta presupune un proces derulat în mai multe faze, și anume:

- ☞ *faza I este faza în care cursul de schimb nominal este menținut între limite înguste, permițând anumite ajustări;*
- ☞ *faza II este faza în care paritatea monedei naționale se va exprima exclusiv în raport cu Euro, cu renunțarea la coșul valutar (este cazul Ungariei) și lărgirea benzilor de fluctuație oficiale (exemplificăm: Ungaria, Polonia, Slovacia etc), fără a se face abuz de intervenții;*
- ☞ *faza III este faza în care se va realiza “legarea” unilaterală, într-o măsură mai mare, a monedei naționale de Euro, fără a adera deplin la zona Euro.*